

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

katedra psychologie

Bakalářská práce

**Historický vývoj motivů pro podniknutí svatojakubské poutní
cesty**

Johana Svobodová

© 2017 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Johana Svobodová

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Historický vývoj motivů pro podniknutí svatojakubské poutní cesty

Název anglicky

The historical development of motives for walk pilgrimage Way of St. James

Cíle práce

Hlavním cílem práce je dát odpověď na výzkumnou otázku a podotázky:

Jak se v historii až do současnosti měnily motivy pro podnikání svatojakubské poutní cesty?

– Proč se lidé v dnešní době vracejí k vykonáváním poutních cest?

– Co to jsou doprovázené poutě a proč je lidé vyhledávají?

– Jaký je ekonomický přínos pro poutní místa svatojakubské cesty?

Metodika

Práce bude založena především na kvalitativních výzkumných metodách, a to na základě standardizovaných dotazníků a polostandardizovaných rozhovorů. Doplnkově budou využity i sekundární statistické údaje včetně údajů z relevantních zdrojů.

Doporučený rozsah práce

cca 50 stran

Klíčová slova

Santiago de Compostela, Svatojakubská poutní cesta, poutník, putování, motivy

Doporučené zdroje informací

BOWIE, F. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-378-9.

DOUGLAS SCOTTI, Alberto. Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela. Přeložil Jan BŘEZOVSKÝ, přeložil Tereza NUCKOLLOVÁ. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887.

NETTELHORST, R. P. Sto postav z Bible: příběhy ze Starého a Nového zákona : s ilustracemi slavných malířů. Praha: Slovart, 2008. ISBN 9788073911539.

TURNER, V., TURNER. E., Image and Pilgrimage in Christian Culture. *Anthropological Perspectives*, Columbia University Press, New York 1978.

VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244

Předběžný termín obhajoby

2016/17 LS – PEF

Vedoucí práce

doc. PhDr. Ing. Petr Kokaisl, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 9. 2. 2017

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 20. 2. 2017

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 13. 03. 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Historický vývoj motivů pro podniknutí svatojakubské poutní cesty“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15. 3. 2017

Ráda bych touto cestou poděkovala doc. Ing. PhDr. Petru Kokaislovi, Ph.D. za jeho cenné připomínky, přínosné myšlenky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce.

Historický vývoj motivů pro podniknutí svatojakubské poutní cesty

Souhrn

Tato bakalářská práce se věnuje motivacím poutníků, kteří absolvovali svatojakubskou poutní cestu do Santiago de Compostela. V první části je popsáno, jak putovali lidé různých náboženských vyznání v době Ježíšova života a od prvního století po Kristu. Zajímá nás, která poutní místa navštěvovali a jaké motivace je k tomu vedly. Dále se práce zaměřuje na svatojakubskou poutní cestu z hlediska jejího historického vývoje, včetně údajů o počtu poutníků, kteří ji podnikli a jejich motivací. Výsledky práce vznikly na základě údajů z odborné literatury a vyhodnocením polostukturovaných dotazníků 134 poutníků, kteří v posledních letech absolvovali poutní cestu do Santiago de Compostela. Vzhledem k tomu, že se jejich počet každoročně zvyšuje, cílem práce bylo odpovědět na otázku, co je na poutní cestě do Santiago de Compostela tolik přitahuje.

Klíčová slova: Santiago de Compostela, svatojakubská cesta, pouť, poutník, motivy, motivace.

The historical development of motives for walk pilgrimage Way of St. James

Summary

This bachelor thesis is focused on motivations of pilgrims who attended the path of St. James to Santiago de Compostela. The first part describes wandering of people of different faiths in the time of Jesus Christ and in the first century after his death. It describes motivations of pilgrims and records places of pilgrimage. The thesis focuses on the St. James Way and its historical development, records amount of pilgrims who have wandered including their motivations. Results of the thesis has been created on basis of data published in scientific literature as well as evaluation of semistructured questionnaires of 134 pilgrims who recently finished a pilgrimage to Santiago de Compostela. Due to increasing numbers of pilgrims the study answers the question: “What is so attractive on the pilgrimage route to Santiago de Compostela?”

Keywords: Santiago de Compostela, St. James way, pilgrimage, pilgrim, motives, motivation.

1. Úvod a cíl práce

Putování se v poslední době stává stále běžnější záležitostí. Tisíce, statisíce až miliony lidí každoročně putují na svatá místa, kde se modlí, prosí o odpuštění, uzdravení, snaží se přiblížit Bohu, sami sobě či někomu jinému. Často slýcháme, že svatojakubská cesta je módní trend, ale tento pohled se po několika kilometrech vytrácí. Lidé, co se na tuto cestu vydávají jen pod jeho vlivem, ji většinou, po pár kilometrech a puchýřích na nohou, vzdávají. Ti, co se překonají, zažijí něco nevšedního. Cesta jim umožní lépe poznat sebe sama a hlouběji se zamyslet o životě. Někdy má dokonce uzdravující schopnost. Každý den na pouti se velice liší od každodenního života, který většina z nás žije. Je právě proto svatojakubská pouť tak oblíbená? Lidé, co ji zdolali, po jejím ukončení, popisují, že zažili opravdu něco výjimečného.

V první části práce je popsáno, jak putovali lidé různých náboženských vyznání v době Ježíšova života a od prvního století po Kristu. Práce pojednává o tom, která poutní místa navštěvovali a s jakými motivacemi. Zaměřuje se na historické aspekty svatojakubské poutní cesty a zachycuje vývoj motivů lidí, kteří ji podnikli. Zjišťuje, jaké důvody lidé mají k tomu, že se vydávají na tak namáhavou cestu, plnou bolesti a puchýřů, o které předem netuší, co jim přinese.

Těch, kteří ji podstupují, není málo. Za minulý rok, podle oficiálních údajů kanceláře v Santiago de Compostela,¹ do tohoto cíle dorazilo téměř 278 000 poutníků. Cestu nepodnikli pouze z náboženských důvodů, jak by se dalo předpokládat. Jejich motivace jsou různorodé. A právě cílem této práce bylo je odhalit a zachytit.

Práce hledá odpověď na tyto výzkumné otázky a podotázky:

- ❖ Jaké motivy měli křesťanští poutníci pro podnikání poutních cest obecně?
- ❖ Jak se v historii až do současnosti měnily motivace poutníků pro podnikání svatojakubské poutní cesty?
- ❖ Co lidi v současné době vede k tomu, že vykonávají svatojakubskou poutní cestu?

¹ *La Peregrinación a Santiago*. [online] Oficina de Acogida al peregrino [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas/>.

2. Literární rešerše

Informačních zdrojů ohledně poutí a motivace člověka je nespočet. Mnoho náboženských knih přikládá alespoň jednu kapitolu poutím jako rituálu, který k náboženství neodmyslitelně patří. Napsáno bylo i mnoho cestovatelských deníků, které popisují průběh poutě dotyčného člověka. Kniha, která by se komplexně věnovala tématu motivace poutníků, bohužel není. Avšak je mnoho knih a publikací, které se tohoto tématu v určitých částech dotýkají.

Motivy pro podnikání poutních cest se zabýval autor Norbert Ohler ve své knize *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Autor dospěl k závěru, že v dějinách lidi motivovala víra v Boha, důvěra ke svatým, touha po návštěvě svatých míst a získání relikvií, stejně tak jako snaha řídit se misijním úkolem Ježíše a příkladem putujícího Abrahama. Motivoval je i složený slib, pokání za hříchy, prosba za uzdravení, útěk, touha po dobrodružství a zábavě.²

Co se týče toho, jak se dříve putovalo, shrnuje, že do přelomu tisíciletí převažoval počet poutníků, kteří se vydávali na cesty individuálně. Od vrcholného středověku přibývaly poutě dlouhodobě organizované, kolektivně a celkově méně riskantní. V pozdním středověku klesl počet poutí na delší vzdálenosti, z velké části kvůli tlaku vrchnosti, a to většinou v zemích, které v 16. století následovaly učení reformátorů. Poutě byly často zakazovány a omezovány. Jestliže se však konaly, měnil se jejich smysl. Putovalo se za vzděláním, zábavou, nebo dobrodružstvím, přibývalo mnoho poutí motivovaných nabytím nových zkušeností ve světě.³

Motivy pro podnikání svatojakubské poutní cesty se zabýval autor Jan Peňáz v knize *Pojď na pouť*. Uvádí, že na pouť do Compostely se vždy chodilo především z náboženských důvodů, ale i tak se vždy objevil někdo, kdo se na pouť vypravil s jinou motivací. Motivy diplomatické, obchodní, ale i záminky, aby se člověk mohl vzdálit z domova, byly důvody pro absolvování svatojakubské cesty. Pouť ale také mohla být, i když zřídka, přikázána soudem, ať občanským, či církevním. Tyto poutě se nazývaly „kající“ a byly určeny lidem,

² OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.

³ Tamtéž

kteří bylo potřeba nějakým způsobem poslat dál od domova. Tyto poutě vyvolaly dojem, že se na cestách vyskytují nebezpeční lidé, což ovšem nebyla úplně pravda.⁴

Komplexněji se fenoménem svatojakubské cesty zabývaly Miluše Válková a Zuzana Churanová v knize *Svatojakubská cesta*. Popisují, proč se poutníci dříve vydávali na cesty, a co je na nich čekalo. Navíc uvádějí, že tehdy byla všude převážně pustá krajina, lesy, občas malé osady. A právě díky poutníkům, kteří do těchto oblastí přicházeli a přinášeli peníze, tato území začala vzkvétat. Noví osadníci a stavitelé, kteří sem přicházeli především z Francie, získávali od zdejších panovníků nejrůznější výhody ve formě úlev na daních. Tehdy vznikly všechny ty nádherné památky, s nimiž se po cestě dnes poutníci setkávají. Poté se na dlouhou dobu na tuto cestu zcela zapomnělo. Poutníci se na ni vrátili až ve 20. století. Bylo to poté, co ji v roce 1983 UNESCO zapsalo na seznam Světového kulturního dědictví a Rada Evropy ji o tři roky později vyhlásila za první evropskou kulturní trasu.

Autorky dále v knize odpovídají na otázku, proč se lidé v dnešní době pouštějí do takového dobrodružství. Podle nich se již nejedná pouze o čistě náboženské důvody, jak by se dalo u poutní cesty předpokládat. Dnešní poutníky přitahují krásy měnící se krajiny, architektonické památky všech možných slohů. Jako další motivaci osob, vydávajících se na tuto cestu, zmiňují sportovní výkony. A v poslední řadě popisují touhu se v dnešním hektickém světě zastavit, nebo utéct ze stereotypního stylu života.⁵

Jan Kapusta se zamýšlí nad motivy pro zdolání cesty trochu z jiného pohledu. Podle motivů rozlišuje, zda se jedná o putování, či turismus. Ve své práci tuto myšlenku rozvíjí. Píše, že poutnictví tu bylo od doby antiky. S turismem se setkáváme až od 19. století, a s formou turismu, jako módní a masovou záležitostí, od 60. let 20. století.⁶

Podle Kapusty se poutník jako turista snaží napodobovat středověké poutnictví, i když pohodlnějším způsobem. Kdežto náboženský poutník v putování vidí něco hlubšího.⁷ Naskýtá se zde otázka, zda při zkoumání osob, co se účastní poutě, jde o poutníky, nebo turisty. Je v tom rozdíl? Tato otázka nám ukazuje, že toto téma je velice aktuální a je třeba

⁴ PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pout': do Říma ve vzpomínkách, do Mariazell pěšky, do Compostelly proč a jak*. Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004. s. 61

⁵ VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244.

⁶ KAPUSTA, Jan. Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšednosti. *AntropoWebzin*, 1/2011 s. 28–34. Další dostupnost: <http://www.antropoweb.cz/cs/poutnictvi-nebo-turismus-prehodnoceni-nabozenskych-a-sekularnich-cest-za-nevsednosti>.

⁷ Tamtéž

se zamyslet nad jeho významem pro společnost. V práci bude na všechny účastníky nahlíženo jako na poutníky, jelikož jsou zkoumáni právě z pohledu jejich motivace a bude jim ponechán takzvaně „čistý štít“. Na základě jejich motivace, může být dál určeno, zda se jedná o poutníka se záměrem světským, či náboženským.

3. Metodologie

Práce je založena především na kvalitativních výzkumných metodách. A to na základě polostrukturovaných dotazníků, polostandardizovaných rozhovorů a údajů v relevantní literatuře odpovídá na výzkumnou otázku a podotázky.

Dotazník byl sestaven polostrukturovaně, což znamená, že obsahuje otázky, jak uzavřené, tak otevřené. Mezi výhody dotazníkového šetření patří nízká časová a finanční náročnost. Je zde vysoká míra anonymity. Ke sběru dat docházelo prostřednictvím internetu. Dotazník byl umístěn na stránkách svatojakubského spolku *Ulteria*, webových stránkách Tomáše Bíma, který se zabývá doprovázenými poutěmi, a na řadě facebookových poutnických stránkách.

Dotazník obsahuje celkem deset otázek, z toho bylo prvních šest uzavřených a zbylé čtyři otevřené. Dotazovaní nejdříve odpovídali na otázky týkající se jejich věku a pohlaví. Byli rozděleni na ty, kteří poutní cestu již absolvovali a ty, kteří se na ni chystají. Otázky byly koncipovány následovně. Nejdříve zjišťovaly pocity a očekávání, které má poutník před poutí, zároveň zkoumaly, jestli je poutník spokojený ve svém životě. Tato otázka byla položena kvůli vyvrácení či potvrzení hypotézy, že se lidé vydávají na poutě z důvodu nějaké nešťastné události v jejich životě či problému. Dále bylo zjišťováno, co osoby motivovalo, aby se na pout' vydaly, z jakého důvodu, a na co se na pouti těší. Jako vedlejší, ale neméně podstatné, bylo zjišťování toho, zda upřednostňují jít na pout' sami, ve skupině, nebo zda chtějí navazovat kontakty s lidmi po cestě. Bohužel tato otázka skrývá mnoho interpretací, jelikož se nedá říci, že lidé, kteří chtějí cestu podniknout ve skupině, nemají primárně náboženský motiv. Může se jednat jen o strach vyrazit na cestu bez doprovodu, přitom smysl a hloubka prožití pro poutníka zůstávají stejné. Odpovědi byly získány od 134 respondentů bez ohledu na rozdělení otázek. Většinou odpovídaly osoby ve věku od 21 do 35 let, další četnou skupinou pak byly osoby ve věku 36 až 50 let. Za vyplnění dotazníku bylo respondentům nabídnuto, poskytnutí bakalářské práce v pdf verzi po jejím dokončení.

Analýza jednotlivých odpovědí byla prováděna u prvních šesti otázek podle množství výskytu odpovědí. Zbylé čtyři otázky bylo nutno zpracovat kvalitativně, na základě osobní analýzy. Data byla uspořádána pomocí programu Microsoft Excel. Jelikož byl dotazník

umíst'ován na stránky, které navšt'evují poutníci, aktivně se zajímající o toto téma, je pravděpodobné, že může docházet k jistému zkreslení výsledků.

Nestěžejní, ale přesto velký přínos pro pochopení dané problematiky měly nestrukturované rozhovory s poutníky. Byly prováděny formou volných, neřízených a neformálních rozhovorů na dané téma. Dále, jako pomoc orientovat se v problematice, posloužil sraz poutníků v Praze, kdy bylo možné vyslechnout různé příběhy poutníků na svatojakubské cestě.

4. Teoretická část

4.1. Vymezení pojmů

4.1.1. *Pout'*

Tématem pouti se zabývá Fiona Bowie ve své knize *Antropologie náboženství*. Uvažuje zde o pouti jako o fyzické cestě na určitá místa. Avšak slovo pout' podle ní skrývá i jiné významy. Metaforicky můžeme mluvit o cestě duchovní, vnitřní bez fyzického pohybu. Poutníci mohou být cestovatelé bez jakéhokoliv pevně stanoveného cíle. Název pout' může být aplikována nejen na náboženskou tradici, ale třeba také na příkladu, kdy fanoušek fotbalu jede na místo, kde má sídlo jeho oblíbený tým.⁸

Morinis pout' definuje jako *cestu, kterou podnikne jistá osoba ve snaze nalézt vysoce ceněný ideál. V té nejběžnější podobě je koncem pouti nějaké skutečné posvátné místo, nacházející se na určitém zeměpisném místě. Toto místo si získalo pověst, jež přitahuje poutníky. Poutníkem může být i ten, kdo cestuje na nějaké místo, které je důležité jenom pro něho. Alegorická pout' vyhledává místo, jež zeměpisně neexistuje. Některé posvátné cesty jsou putováním bez nějakého pevného cíle; taková pout' je pak hledáním neznámého či skrytého cíle.*⁹

Na rozdíl od něho Dubisch říká že, *pout' je závislá na sloučení jistých událostí a/nebo svatých postav s určitým místem v souladu s jistou náboženskou tradicí, a na ukázce, že hmotný svět je schopen na oněch místech ztělesnit a vyjevit neviditelný duchovní svět. Poutní místo je spojené s okolím. Pro místní společenství má politické, ekonomické a společenské důsledky.*¹⁰

⁸ BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. s. 244–265

⁹ MORINIS, A. *Sacred journeyes: the Anthropology of Pilgrimage*, Greenwood press: Westport, CT and London, 1992. In: BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. s. 252

¹⁰ DUBISCH, Jill. *Religious Orthodoxy and Popular Faith in European Society*. Princeton University Press: 1990. In: BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. s. 113–139

V knize *Antropologie náboženství* Fiona Bowie rozděluje pět typů poutí:

- ❖ Pout' na posvátné místo. Jedná se o pout' na určité fyzické místo. Jako příklady uvádí Chrám Božího hrobu v Jeruzalémě, Graceland v USA, nebo fotbalový stadion Anfield v Liverpoolu. Místa, kde působí přírodní energie, jako jsou stojící kameny, nebo také místa, která jsou spojena se zjevením Božím a Panny Marie. Jako příklady uvádí: Lurdy ve Francii, Medžugorje v Bosně a Hercegovině, Fatima v Portugalsku.
- ❖ Pout' k nějaké posvátné osobě, či světcí. V těchto případech poutníky přitahuje svatost jednotlivce. Zde uvádí několik příkladů. Lidé podnikající poutě například do San Giovanni Rotondo v Itálii, kde působil františkánský mnich Padre Pio, který přijal stigmata. Dále uvádí vizionáře z Medžugorje, kterým se zjevovala Panna Maria.
- ❖ Pout' spojená s posvátným předmětem. Patří sem dva typy předmětů, ty které mohou měnit své místo, jako jsou ostatky, pohřební plátno. A předměty, které zůstávají na určitém místě, jako jsou skály, stromy, prameny a většina staveb. Získání ostatků svatých mohl vést k pozvednutí místa a přispět k rozvoji, proto o ně byl vždy sváděn velký boj.
- ❖ Pout' jako posvátný text. Tím je zde myšlena pout' založena na posvátných textech. Znamená to, že poutníci putují na místa zmíněná například v Bibli či Koránu, kde si připomínají jisté události. Celý průběh a trasa jsou určovány textem.
- ❖ Pout' jako alegorická cesta. Meditační aspekt je zde důležitější než tělesný.^{11 12}

¹¹ BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. s. 244–265

¹² V České republice slovo pout', vyjadřuje nejen náboženské putování, ale také pouliční zábavné atrakce a prodej pouťového zboží. Původní spojení této slavnosti je však se svátkem patrona kostela v městě, kde se oslavy konají. V poslední době tyto poutě ztratily náboženský význam, jako třeba Matějská pouť v Praze. Její slavnost byla spojována se svátkem svatého Matěje, kterému je zasvěcená farnost v Dejvicích. (KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu: nové produkty z hlediska motivace účastníků cestovního ruchu, nové trendy v nabídce turismu pro specifické skupiny, názorné příklady ze zahraničí i z České republiky*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 9788024746036.)

4.1.2. *Motivy a motivace*

R. B. Cattell říká, že motivace je určitý vnitřní stav osobnosti (výchozí motivační napětí), směřující v určité situaci, prostřednictvím určitého chování, k dalšímu vnitřnímu stavu, uspokojení. Dále pojmy motivace a motivy upřesňuje jako vyjadřující hypotetické konstrukty, tj. vědecké termíny, jimiž se popisují, resp. vysvětlují určitá pozorovaná fakta o lidském chování. Především to, že je zacílené, že má určitou intenzitu a určité trvání, ale také to, že ve své zaměřenosti vykazuje určitou variabilitu (různé cíle).

Motivace je jedna z částí psychické regulace činnosti: aktivuje kognitivní a motorické systémy k dosahování určitých cílů, tj. podněcuje k chování, které udržuje dynamický růst osobnosti a její vnitřní rovnováhu.¹³

Maslow říká že, *motivace je tendence „aktualizovat své možnosti“, sklon „být vším, čím lze být“*.¹⁴

Motivace tedy směřuje k udržování a obnovování určitého optimálního vnitřního stavu spokojenosti, který vyjadřuje interindividuálně odlišné vnitřní a vnější podmínky této spokojenosti. Zde je nutné rozlišit mezi podněty a popudy. Popudy vyvíjí tlak na chování z vnitřku a podněty vyvolávají tlak zevnějšku. Motivující je však nejen dosažení smyslového blaha, ale i blaha duševního, resp. duchovního, a naopak nejen vyhnutí se smyslově nepříjemným podnětům, ale i nepříjemným pocitům viny a zklamání.

Vnímáme-li motiv jako psychologický důvod či příčinu chování, je zřejmé, že můžeme hovořit o pluralitě motivů, neboť existuje mnoho psychologických důvodů chování. Vrozený popud (pud) je nepochybně něco jiného než vůle. Potřeba je něco jiného než zájem.¹⁵

S. L. Rubištejn říká: *motivы lidské činnosti jsou neobyčejně různorodé, neboť vyplývají z různých potřeb a zájmů, které člověka formulují ve společenském životě*.¹⁶

¹³ CATTEL, R. B. *Personality and motivation: structure and measurement*, New York, 1957. In: NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927. s. 444

¹⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927. s. 8–9

¹⁵ Tamtéž

¹⁶ RUBIŠTEJN, S. L.: *Základy obecné psychologie*. Praha, 1967. In: NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927. s. 597

Maslow a hierarchie potřeb

Abraham Harold Maslow chtěl pochopit, co obecně motivuje lidi. Věřil, že lidé mají řadu motivačních systémů, které nesouvisí s odměnami či nevědomými touhami. Maslow uvedl, že lidé jsou motivováni k dosažení určitých potřeb. Je-li tato potřeba splněna, člověk se snaží naplnit další, a tak dále. Známa *Maslowova pyramida* znázorňuje hierarchii lidských potřeb v pěti stupních.

- I. Biologické a fyziologické potřeby (vzduch, jídlo, pití, přístřešek, teplo, sex a spánek).
- II. Potřeba bezpečí (ochrana, právo, stabilita, svoboda od strachu).
- III. Potřeba lásky a přijetí (přátelství, partnerský vztah, náklonost, láska z pracovní skupiny a rodiny).
- IV. Potřeba seberealizace (úspěch, samostatnost, prestiž, sebeúcta, respekt od ostatních).
- V. Sebetransendence (hledání osobního růstu, seberealizace, rozvíjení vrcholových zážitků).¹⁷

V rámci motivace pro podniknutí poutní cesty podle tohoto modelu vidíme, že „klasický“ poutník se z největší části vzdává základních potřeb. Odepírá si část od prvních čtyř potřeb Maslowovy hierarchie, aby mohl dosáhnout většího naplnění v rámci poslední, duchovní potřeby, kterou nazývá Self-Actualization needs. Určitým způsobem se zde odrážejí rady, které ukládá křesťanství, kdy se člověk má, vzdát všeho co má a následovat Boha. Poutní cesta určitým způsobem představuje cestu k Bohu.

Teorie motivace a očekávání

Teorie očekávání říká, že jednotlivci jsou motivováni skrze svá očekávání, kdy získají jistý výsledek za své konání. Tento výsledek má za následek odměny a tyto odměny (vnitřní nebo vnější) jsou ty, které zdůvodňují úsilí provést úkon. Důraz je kladen na očekávání, a to víc než na aktuálním uspokojení. Očekávání je vnímaná pravděpodobnost, že dosáhne výsledku, jestliže jedinec bude usilovat více o jeho dosažení.

¹⁷ MCLEOD, Saul. *Maslow's hierarchy of needs* [online]. Simplypsychology. 2007 [cit. 6. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>.

Teorie očekávání předpokládá, že lidé jsou motivováni odměnami, které oceňují. Jako například pokud rodině jako jednotlivci je nabídnuto, aby zaplatil za návštěvu poutního místa, nabídka bude přijata jenom v případě, že jednatel považuje tuto zkušenost za důležitou. Role vnímání je klíčová, jako vztah mezi hodnocením vynaloženého úsilí a odměny. Jestliže jednatel věří, že podstoupení útrap poutě mu přinese duchovní posílení, poté, vnímání této odměny, bude jeho motivací.¹⁸

¹⁸ BLACKWELL, Ruth. *Religious Tourism and Pilgrimage Festivals Management: An International Perspective*. UK: CABI, 2007. ISBN 9781845932251. s. 43–44

Motivy pro podniknutí svatojakubské poutní cesty

Švýcarské webové stránky, zabývající se svatojakubskou poutní cestou, motivy pro její absolvování, rozlišují na tradiční, středověké a dnešní. Tradiční důvody vycházejí z historické povahy poutí, jejichž původ sahá až do středověku a hlavní myšlenka, vnitřní spojení s Bohem, se uchovala až do moderní doby. Do této kategorie zařazujeme následující motivy.

- ❖ Uctívání svaté osoby, svatého místa či svatyně. Tento motiv je znám po celém světě pro všechna náboženství a staletí.
Jako příklady uvádějí nejznámější místa: Jeruzalém – jako město Ježíše Krista
Řím - město apoštolů Petra a Pavla
Santiago de Compostela - město Jakuba Staršího
Mecca - město Mohammeda
Fuji-san - svatá hora šintoismu v Japonsku
- ❖ Hledání spásy, odpuštění za spáchané hříchy, dosažení milosti. Lidé putují pro záchranu, pro spásu v tomto světě a s ohledem na posmrtný život.
- ❖ Poutě prováděné v naději, že se stane zázrak. Zázrak je spojený se svatou osobou, nebo uctíváním svatého místa. (Lurdy ve Francii, Santiago de Compostela)
- ❖ Naplnění přísahy. Splnění slibu, který člověk dal, aby ho Bůh zachránil od nebezpečí.
- ❖ Jako projev vděčnosti za uzdravení nebo záchranu v nouzi.¹⁹

Druhou část tvoří jednodušší příčiny, kdy jedinec vnímá pout' jako výzvu a možnost prožití nevšední formy dovolené. Mezi novodobé důvody/motivy patří:

- ❖ Vyřešení kritické životní situace – partnerský vztah, choroba, ztráta zaměstnání
- ❖ Únik z reality – od práce, mobilního telefonu, internetu
- ❖ Hledání smyslu života
- ❖ Sportovní výkony – fyzická a psychická výzva
- ❖ Zážitková turistika – poznávání nové kultury a lidí
- ❖ Odpočinek, oddych

¹⁹ *Beweg-Gründe*. [online] pilgern.ch. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <https://www.pilgern.ch/pilgern/beweg-gruende/>.

Od výše uvedených důvodů je nutné odlišit důvody, které byly typické především pro putování v období středověku, avšak jisté společenské rysy lze najít i s přítomností. Patří sem:

- ❖ Politická motivace – poutě a nebo návštěvy míst, kde prvotním cílem je budování prestiže. Dříve se tento motiv objevoval při putování králů a knížat. Dnes je tento faktor možné vidět při návštěvách papeže.
- ❖ Placení poutníci – zámožnější a bohatí lidé, kteří neměli čas a nebo zájem o vlastní absolvování cesty, avšak toužili po odpuštění. Najímali si poutníky, kteří podnikli pouť jejich jménem.
- ❖ Pouť jako trest – putování bylo alternativou k pobytu ve vězení, kdy po ukázání dokladu o úspěšném dokončení cesty byl vymazán trest. V současné době je možné vidět určitou podobnost, v projektech pro drogově závislé, kdy putování představuje jednu z možností jak se vyléčit ze závislosti.²⁰

Odlisný pohled na motivy, které vedou člověka, aby se rozhodl podniknout pouť, poskytuje analýza vnitřních stimulů. Vycházejí z faktu, že z historického úhlu pohledu je putování náboženskou záležitostí a prioritně se jedná především o čistě náboženské poutě. Lze rozlišovat tradiční a novodobé důvody. Jejich zastoupení u jednotlivých poutníků je v současné době jen otázkou preferencí dotyčného člověka. Proto je možné, že se na pouť vydá i člověk, který ji nebude vykonávat z náboženských důvodů.

Moderní, nebo novodobé důvody jsou odpovědí na náročnější prostředí, ve kterém se moderní člověk pohybuje. Nedostatek času na osobní život a na průběžné zastavení se zhodnocením vlastního života způsobuje, že se člověk dostane do kritické situace, kdy si potřebuje oddechnout a přemýšlet o směřování vlastního života.²¹

²⁰ *Beweg-Gründe*. [online] pilgern.ch. [cit. 2017-02-10]. Dostupné z: <https://www.pilgern.ch/pilgern/beweg-gruende/>.

²¹ Tamtéž

5. Praktická část práce

5.1. Poutě jako fenomén

Pout' je hlavním tématem v mnoha náboženských tradicích a má paralely téměř ve všech náboženstvích. Pout' není pouhým průvodním jevem moderního života. Poutě hýbají obrovským množstvím různých lidí po celém světě, mají sílu měnit ekonomiky zemí, daných oblastí a dokáží předávat politická a náboženská poselství.²²

V hinduismu patří poutě k velmi rozšířenému způsobu projevení zbožnosti a shromažďování náboženských zásluh. V Indii najdeme nespočet poutních míst, z nichž mezi nejposvátnější patří ty, které leží na posvátné řece Ganze, jako Váránasí.

Místa jež, jsou spojena s životem Buddha Šákjamuni, jsou velmi oblíbeným cílem poutníků v buddhismu. Patří mezi ně místa, která se pojí s jeho narozením, osvícením, prvním kázáním a jeho smrtí čili přechodem do nirvány.

V islámu hrají poutě velmi důležitou roli. Putovat do Mekky²³ je jedním z pěti pilířů víry, patří tedy k základním povinnostem muslima, který by ji měl vykonat alespoň jednou za život. Jestliže pout' vykoná, může přídomek, hadždždž, používat až do smrti jako součást svého jména. Muslimové zde obětují zvíře, které si přinesou a obchází sedmkrát Kábu (krychli), kdy se dotýkají posvátného černého kamene, který je v jeho východním rohu zapuštěn. Na pout' do Mekky v Saudské Arábii se každoročně vydává okolo dvou milionů osob, kteří vyznávají islám.

Židé o poutních svátcích jako je Pesach, Šavuot a Sukot přicházejí do Jeruzaléma. Také putují na horu Sijón, kde je údajný hrob krále Davida.

Svatá země je cílem poutníků především v křesťanství, jako místo spojené s Ježíšem Kristem, i když k němu křesťané neměli vždy bezpečný přístup. Papež Jan Pavel II. shromažďoval miliony mladých věřících na mezinárodních dnech mládeže, které se pořádaly na různých místech po celém světě. Tato setkání se i po jeho smrti dále uskutečňují. V Lurdech, kde se zjevila Panna Marie Bernardettě Soubirousové, se na sté výročí od zjevení setkala přes pět milionů poutníků.²⁴

²² BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. s. 244–265

²³ Pout' do Mekky je v arabštině nazývaná hadždždž.

²⁴ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 8071068349. s. 201–211

5.2. Biblické zmínky o poutích

První zmínky o putování v křesťanství nám udává Bible a její Starý a Nový zákon.²⁵ Abrahám se na povolání Hospodinova příkazu vzdal své rodné země a ubíral se se svým rodem na životní pouť do země přislíbené. (Genesis, Starý zákon)

Podle starozákonní knihy Exodus také Mojžíš putoval, když vyvedl izraelský lid z Egypta a vysvobodil ho z otroctví. Putovali 40 let pouští až do zaslíbené země. Na hoře Sinaj Mojžíš přijal desatero přikázání. Když se usadili, putovali pak každoročně do Jeruzaléma k oslavě nejpamátnějšího svátku, Velikonoc. (Exodus, Starý zákon)

Mudrci od východu putovali, aby se poklonili narozenému Mesiáši. Také sám Ježíš putoval Svatou zemí a byl následován učedníky. Evangelium podává Ježíše jako poutníka, který prochází Galileou a sousedními zeměmi, Samařskem, Judeou, Dekapolí. Obvykle chodí pěšky, někdy pluje na lodi a výjimečně jede na oslu. Občas se uchýlí na poušť, kde se modlí. Ježíšův život byl životem poutníka už od dětství, je vyobrazen jako poutník za člověkem. Sám Ježíš říká: „*Já jsem ta cesta, pravda i život.*“²⁶

5.3. Křesťanské poutě

5.3.1. Poutě ve středověku a co mu předcházelo

V prvních stoletích bylo poutnictví dobrovolnou a soukromou záležitostí zpravidla bohatších lidí, kteří si to mohli dovolit. Od 4. století našeho letopočtu putují bohatí i chudí, nemocní i zdraví, zoufalí i šťastní, aby na posvátných místech chválili Boha, děkovali mu, prosili ho nebo litovali svých hříchů. Lidé v této době putovali za lepšími podmínkami pro život, výjimečně utíkali ze všednosti.

Křesťanství se v prvních třech století rychle rozšířilo. Nábožensky jednotný prostor byl výhodou pro poutníka a také fakt, spojen s křesťanskou vírou, že lidé mají v cizinci

²⁵ BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*: český ekumenický překlad. 17. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 9788087287224.

²⁶ BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*: český ekumenický překlad. 17. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 9788087287224. Jan 14, 6

přijímat samotného Ježíše a lidem v nouzi pomáhat. Často se zakládaly špitály a bratrstva. V horách to byly zase hostince, kde mohli poutníci složit hlavu.²⁷

Ve 4. století bylo křesťanství oficiálně uznáno. Vybudovány byly velké svatyně jako bazilika sv. Petra ve Vatikánu, sv. Pavla za hradbami na cestě do Ostie. V tomtéž století svatý Jeroným oslovil jistý počet věřících, aby po jeho vzoru putovali Svatou zemí. Poutníci se vydávali především na místa Kristova utrpení a k jeho hrobu, aby uctili jeho památku. Příkladem může být sepsaný itinerář cesty do Jeruzaléma z Gelie z roku 333; roku 384 řeholnice Egeria sepsala deník ze své cesty na svatá místa. Kolem roku 570 poutník z Piacenzy popsal svou pouť, jako všichni poutníci do Jeruzaléma a okolí, aby navštívil místa spojená s Kristem.²⁸

Za raného středověku cestoval relativně málokdo a lidé na poutích většinou umírali. Od přelomu tisíciletí cestujících a poutníků rychle přibývalo, v neposlední řadě díky organizovaným poutím.²⁹

Invaze muslimů a zpusťování Svatého města Peršanem Chosroem II. nejspíš narušily možnosti poutí do Jeruzaléma od 8. století. V roce 1099 byl Jeruzalém osvobozen díky křížovým výpravám. Od doby, kdy v Palestině vznikla latinská království, se počet poutí zvýšil. Zde není jisté, zda motivace poutníků byla zcela náboženská, nebo spíše koloniální a vojenská. Je jisté, že tento příliv poutníků ve 12. století umožnil latinským státům odolávat tlaku muslimů, kteří je obklopovali. V roce 1187 kurdský muslim a vojenský velitel Saladin znovu dobyl Jeruzalém. Počet přicházejících poutníků však neustal. Musely být ustanoveny dohody, které povolovaly křesťanským poutníkům přístup na svatá místa. Poutníci museli platit poplatky, a stejně jim byl přístup na některá místa znemožněn. Poutníci se také museli potýkat s útoky banditů, kteří je ohrožovali při jejich cestách. V průběhu středověku bylo uctíváno stále více svatých, a s tím také rostl počet poutních míst. Konkurence mezi Jeruzalémem a Santiagem panovala nejvíce v 11. století, mezitím co se v Římě udávaly střety mezi císařem a papežem. Ve 12. století se obecně začíná mnohem více cestovat.

²⁷ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.

²⁸ LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215453.

²⁹ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100. s. 322

Putovali jak kazatelé, tak filosofové, učitelé, žáci, kupci, křižáci, kolonisté. Díky poslům existovaly poměrně propracované komunikační sítě.³⁰

Mezi 11. a 12. stoletím poutě nabyly jiného významu, poutník se začíná považovat za „zbožného“ na cestě k určité svatyni – na rozdíl od doby, kdy byl považován za vyhnance.

V křesťanské tradici je kladen větší důraz na to, s kým se poutník na poutním místě setkává s jakým světcem, či svatým, než na místo, kam se ubírá. S Kristem ve Svaté zemi, Petrem a Pavlem v Římě, s Jakubem Větším v Santiagu de Compostela nebo Maří Magdalenou v Sainte-Baume.³¹

Postupem času se křesťanská Evropa zaměřovala na očišťování jednotlivce od hříchu, s tímto se i poutnictví stávalo středem pozornosti. V průběhu poutě byl hlavní důraz kladen na pokání a odpuštění hříchů. S tímto okamžikem se zvyšuje i zájem o cestu do Santiagu de Compostela. Ve 13. století poutníci putovali spíše na místa, kde bylo možné obdivovat relikvie Umučení Páně. Roku 1300 byl poprvé papežem Bonifácem vyhlášen „Svatý rok“ na pouť do Říma. Poutě nabraly znovu prudký rozmach. Později, po padesáti a posléze dvaceti pěti letech, následovaly další „Svaté roky“. Pozitivní ohlas vedl k vyhlášení několika dalších mimořádných milostivých let ve 14. a 15. století.³² V pozdním středověku se rozšířily tištěné mapy, díky nimž si poutník mohl o cestě udělat představu, což mělo také pozitivní vliv na putování.³³

Z literatury se zřídka dozvíme, co poutníky přimělo k tomu, aby putovali na místa vzdálená desítky i stovky kilometrů daleko. Nebo proč se rozhodli pro ono poutní místo a zavrhli jiná. Dozvídáme se, že tomu tak mohlo být v případech, kdy se člověk ocitl v nějaké obtížné situaci. Pomodlil se k svatému a přislíbil mu za jeho pomoc, že bude putovat k poutnímu místu, které onomu svatému patřilo. Jestliže se mu splnilo oč žádal, byl zavázán slibem a cítil povinnost pouť za daným světcem vykonat. Zprávy o pomoci se často rychle šířily a důsledkem bylo, že k tomuto místu putovalo hodně lidí.

Kritika poutí a uctívání relikvií začíná být kritizována ve 14. století. Mluví se především o nesmyslném uctívání ostatků světců.³⁴

³⁰ LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215453.

³¹ Tamtéž s. 505–513

³² Tamtéž s. 505–506

³³ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.

³⁴ Tamtéž

5.3.2. *Poutě v novověku*

V 15. století se kritika poutí vyostřuje. Lidé, kteří se vydávají na poutě, jsou v jistém slova smyslu označováni za stranící se dobra a práce. Mužům je vyčítáno, že opouštějí své manželky, a tím i je vystavují nebezpečí. Putujícím ženám, že hrozí nebezpečí znásilnění a putujícím dětem, prodej do otroctví. Také se mluví o peněžních prostředcích, které jsou vynaložené na poutě, že by bylo účelnější je věnovat na skutky milosrdenství nebo stavbu kostelů a škol. Od 15. století se dokonce usiluje o zakázání poutí a velice se od jejich konání odstrašuje. Reformátoři odmítali uctívání svatých a zapovídali poutě v oblastech, kde se prosadilo toto nové učení. Tam také poutníků rychle a mnoho ubývalo. Posléze se ukázalo, že moc vrchnosti je omezená, a tak hluboko zakořeněná tradice se nedala jen tak rychle vymýtít. I když literatura ukazuje, že poutní tradice opravdu někdy došla až do extrémních situací, kdy poutníci využívali poutě ke žranicím, pitkám a sexuálnímu styku.³⁵

Tridentský koncil (1545–1563) objasnil spoustu otázek kolem poutí. Naváděl znovu k uctívání svatých a samotných poutí. Mluvílo se zde o spojení mučedníků a světců s Bohem, kdy je pro člověka dobré je uctívat a prosit o pomoc. Díky tomuto koncilu došlo k velkým změnám i na místech, která se přidržovala takzvané „staré víry“. Počet poutníků se zvýšil. Zvyšovala se také obliba mariánských poutních míst.

Jak vypadal poutnický šat? Skládal se z volné tuniky a klobouku s velkým zvednutým okrajem vzhůru s nášivkou svatojakubské mušle. Přes rameno měl poutník hozenou mošnu a na nohou obvykle šněrovací boty. Opíral se o dlouhou hůl, na které visela tykvice s vodou. Hůl neměla jen podpěrnou funkci, sloužila také jako ochrana před divokými psy a vlky, ale i jako kalendář. Poutníci si na ni zaznamenávali řezy, které znamenaly počet dní na cestě. Poutníci byli na cestě kvůli víře, pokání, spáse, naději do budoucna i touze po nových zážitcích. Na pout' se vydávali lidé z rozličných sociálních vrstev. Panovníci, šlechtici, osoby nevznešené i lidé nemajetní.³⁶

³⁵ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.

³⁶ VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244. s. 11–12

Křesťanská církev

V křesťanství hraje velmi důležitou roli církev. Církev měla vždy dvojí názor na cestování. Na jedné straně varovala (zvláště ženy) před nebezpečím při cestování. Na druhou stranu posílala miliony lidí do ciziny. Z celkového pohledu převládal pozitivní názor a to díky mnoha významným postavám, které putovali v Bibli. Křesťanství bylo ve středověku to, co spojilo Evropu nejvíce. Po celé Evropě dalo vzniknout velkému množství kostelů. Mělo značný kulturní význam a velice se zasadilo o ovlivňování lidí. Skrze jazykové, kulturní a sociální hranice vytvořilo společenství v modlitbě k Bohu, v uctívání Matky Boží, apoštolů a svatých. Církev vybízela k vyčlenění velké části kostelních příjmů na obživu poutníků a podporu chudých (což mělo stejnou hodnotu). Samozřejmě že církev měla i své stinné stránky. Křesťané vždy chtěli navštěvovat svatá místa, ale i odvézt co možná nejvíce relikvií.³⁷

Putování v baroku

V období baroka se poutě a poutní místa velice těšila oblibě. Vznikalo nespočet nových poutních míst. Církev a církevní společenství se zasadili o podporu poutní tradice. Putovalo se jak k hrobům zemských patronů, milosrdným obrazům, sochám a svatyních v kláštorech. Vznikaly stavby poutních kostelů a kaplí.³⁸

V Českých zemích se poutě především těšily oblibě. V 17. a 18. století se v českých zemích měnila veřejná místa na dějiště náboženských slavností. Lidé si v domácnostech dokonce tvořili svá soukromá svatá místa. Většinou ve vesnických chalupách vznikala v rohu místnosti místa, kde visel obrázek či kříž a kam se obyvatelé domácnosti chodili modlit.³⁹

Lidové poutě jsou jedním ze základních fenoménů barokní kultury. Pro církev představovaly jednu z misijních možností, pro prostého člověka zase chvíli odpočínutí od namáhavé práce. Ale zdaleka nejen to. Poutě lidem přinášely duchovní prožitek, vždyť putovali za něčím krásným. Poutní místa byla komponována těmi nejlepšími architekty, byla krásná a kultivovala lidskou duši. Člověk z vesnice se tu měl možnost seznámit s takovými

³⁷ LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215453. s. 505–513

³⁸ MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024736983. s. 184–187

³⁹ Tamtéž s. 96–97

umělci jako byl Kylián Ignác Dientzenhofer či Jan Blažej Santini Aichel. Takže i kdybychom odhlédli od duchovní stránky, poutě lidi kultivovaly krásou. Z toho pak vyrůstalo podhoubí lidové kultury, zvláště lidová hudba. Poutě ovšem měly i svou sociální funkci – lidé se na nich seznamovali. Baroko směřuje k poznání Boha skrze tento svět. Proto se od 17. až do konce 18. století, do josefinských reforem, putovalo na nejrůznější tradiční i nová místa – na Svatou Horu, do Staré Boleslavi, na Moravě třeba do Tuřan či Křtin. A za těch dvě stě let byly k těmto poutním místům vybudovány cesty, kolem cest aleje, na místech, kde poutníci odpočívali, začaly vznikat hostince a poboční poutní místa. Tak se utvářela barokní krajina. Vše vyrůstalo zcela přirozeně. Nebyl to žádný umělý urbanismus, ale žitá krajina.⁴⁰

Putování v době osvícenství

Poutě, které se ještě v období baroka v první polovině 18. století rozvíjely nebývalou měrou, začaly být o několik desetiletí později osvícenci chápány jako nesmyslná a zavrženíhodná činnost.

V době osvícenství vyvstává silná kritika uctívání svatých a poutnictví. Podniknutí poutě je považováno za nesmyslné, vždyť Ježíše člověk může vzývat přeci všude. Uctívání relikvií světců je této době ještě podezřelejší. Touhu po podívané a zvědavosti značí důraz na zevnějšek, kdy duše zůstává v pozadí. Poukazuje se na povrchnost veškerého duchovního dění na pouti. Povrchní mají být modlitby věřících i zpověď.

Výraznější změna nastává ve spojení s modernizací. Rozvoj infrastruktury a zvýšená mobilita zvedly novou vlnu poutníků, kterou ovšem přerušují světové války v první polovině 20. století. K výraznějšímu obnovení, které trvá až dodnes, přišlo v 60. letech 20. století. Nyní sledujeme na mnoha poutních místech masový příliv poutníků. Na poutě se již nevydávají pouze křesťanští poutníci, ale i „nevěřící“, kteří zde hledají něco nového. V Evropě se stále putuje na poutní místo do Říma. V rámci křesťanských poutí v Asii pak do Jeruzaléma. Lidé také putují jen v jejich blízkém okolí.⁴¹ Vznikají i netradiční formy poutí.

⁴⁰ PRINZ, Jiří. Baroko chtělo přiblížit nebe člověku. *Katolický týdeník*, 34/2011. Další dostupnost: <http://www.katyd.cz/clanky/baroko-chtelo-priblizit-nebe-cloveku.html>.

⁴¹ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.

Jednu z věcí, kterou dnes poutníci na cestách hledají, v lidech pomáhá objevit Jan Bím. V České republice založil fenomén doprovázených poutí. Vydává se s lidmi na poutě, kde jim pomáhá nalézt podstatu života, objevení sama sebe a nalezení osobního poslání v životě. Manažery podporuje v tom, aby našli spirituální rozměr v podnikání. Vyráží s lidmi na denní, až několika denní výlety do přírody, kde jim prostřednictvím konverzace, dobře kladených otázek a dalšími způsoby, pomáhá k těmto cílům dojít.⁴²

Další netradiční způsob putování v dnešní době je použití poutě jako protestu proti válce. V Polsku byla zformována skupina kolem tří tisíc poutníků jdoucích vzdálenost přibližně tři tisíce kilometrů. Jejich cílem je ukončení bombardování Aleppa a jiných syrských měst a vesnic. Snaha o vytvoření humanitárního koridoru a poskytnutí pomoci lidem sužovaných válkou. Za jejich putováním stojí získání pozornosti u lidí, kteří mohou vyřešit válečnou situaci. A v neposlední řadě jde o podporu uprchlíků, kteří jsou po cestě potkáváni. Tato skupina vyšla z Berlína přes Českou republiku, Rakousko, Slovinsko, Chorvatsko, Srbsko, Makedonii, Řecko a Turecko až do Aleppa. Pout' je vedena po takzvané "uprchlické trase", jenom opačným směrem.⁴³

Pojďme si přiblížit dnešní „tradičnější“ formu poutnictví na ukázce pouti do Santiaga de Compostela.

⁴² BÍM, Jan. *Nalezněte svůj dar, své poslání a vyjádřete je ve světě* [online]. [cit. 14.2. 2017]. Dostupné z: <http://www.janbim.cz>.

⁴³ *Civil March for Aleppo* [online]. [cit. 14.2. 2017]. Dostupné z: <http://civilmarch.org>

5.4. Santiago de Compostela

Santiago de Compostela je považováno za jedno z nejvýznamnějších katolických poutních míst. V Evropě si svou historií a oblíbeností konkuruje jen s Římem. V Santiagu de Compostela jsou v katedrále uloženy ostatky svatého Jakuba. Za těmito ostatky se již několik století vydávají tisíce poutníků. Město vždy vzkvétalo právě díky slávě těchto ostatků, které se sem dostaly podle legendy.⁴⁴

Obrázek 1 – Katedrála v Santiago de Compostela

[online] [cit. 2. 3. 2017] Dostupné z: <http://www.viajejet.com/la-catedral-santiago-de-compostela/catedral-de-santiago-de-compostela-3/>.

⁴⁴ PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pout': do Říma ve vzpomínkách, do Marizell pěšky, do Compostelly proč a jak.* Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004.

Svatý Jakub

Abychom pochopili, proč lidé putují stovky kilometrů k něčím ostatkům a na tak odlehlé místo, musíme si říci, kdo vlastně svatý Jakub byl a čím si takovou úctu zasloužil.

Jakub, syn Zebedeův a Salome, je nazýván v Bibli jako Jakub Větší (či Starší). Toto označení je používáno, aby se rozlišilo od Matoušova bratra Jakuba Menšího a Ježíšova bratra Jakuba Spravedlivého. S jeho bratrem Janem byli jako jedni z prvních Ježíšových učedníků. Svatému Jakobovi vděčíme za přinesení a šíření evangelia ve Španělsku a dalších západních zemích.⁴⁵ Zároveň je označován za patrona a ochránce poutníků. A v 8. století se stal patronem katolického Španělska.

Podle legendy odešel Jakub hlásat evangelium do Španělska na severozápadní cíp, k pobřeží Finisterre. Po návratu zpět ho roku 44 n. l. na příkaz Heroda Agrippy I. zatkli a sťali mečem. Byl tedy jako první apoštol mučedníkem.

Traduje se, že Španělsko vyhrálo nad muslimy právě díky svatému Jakobovi, který se při bitvě několikrát zjevil na bílém koni a pobízel bojovníky, aby bojovali dále.

Na počátku 9. století král Alfons II. oznámil v Galicii nalezení ostatků svatého Jakuba Většího.⁴⁶ Spekuluje se, jak se stalo, že tělo bylo po jeho smrti zázračným způsobem převezeno do Španělska. V okolí místa hrobu byl v pozdější době vystavěn chrám a město Santiago de Compostela.⁴⁷ Zlatá legenda⁴⁸ popisuje přepravení Jakubova těla na mramorové lodi bez plachet a vesel. Údajně tělo přepravovali Jakobovi žáci. V Padrónu jeho ostatky převzali dva z jeho učedníků. Když i oni zemřeli, byli společně pohřbeni do hrobu na vrchu Libradón, kde v naprostém zapomnění leželi do roku 813, kdy poustevník Pelyo, měl na onom místě vidění, jak na pole padá déšť hvězd⁴⁹. Místo bylo prohledáno a byl nalezen hrob se třemi těly. Nápis na jednom z těl potvrzoval, že se jedná o Jakuba, syna Zebedea a Salomé. Král Alfons II. na tom místě nařídil postavit kostel. Ostatky poté byly ukrývány, objevovány a kostel byl přestavěn na katedrálu.⁵⁰

⁴⁵ PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pouť: do Říma ve vzpomínkách, do Mariazell pěšky, do Compostelly proč a jak*. Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004. s. 58–59

⁴⁶ CHALUPA, Jiří. *Španělsko: stručná historie států*. Praha: Libri, 2005. ISBN 8072772813. s. 47

⁴⁷ PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pouť: do Říma ve vzpomínkách, do Mariazell pěšky, do Compostelly proč a jak*. Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004. s. 59

⁴⁸ Latinsky, legenda Aurea, je soubor legend, vztahujících se k církevním svátkům v průběhu roku. Přidány jsou i české legendy. Je napsaná Jakubem de Voragine ve 2. polovině 13. století.

⁴⁹ Campus Stellae znamená v překladu hvězdné pole. Později byl název zkomolen na Compostela.

⁵⁰ DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887. s. 12–15

Svatého Jakuba můžeme vidět vyobrazeného ve třech podobách.

- ❖ Apoštola bosého, v tunice a s evangeliem v podpaží.
- ❖ Poutníka v tunice nebo hábitu, klobouku se širokou krepou, s holí, tykví a mušlí hřebenatkou.
- ❖ Vítěze nad Maury ve zbroji, s vytaseným mečem a jedoucí na bílém koni.

Svátek svatého Jakuba podle katolické církve připadá na 25. července. Jestliže datum připadá na neděli, je tento rok vyhlášen za „svatý Jakubův rok“.⁵¹ Toto pravidlo bylo zavedeno papežem Kalixtem II. roku 1122.⁵²

Obrázek 2 - Obraz svatého Jakuba s mušlí hřebenatkou

[online] [cit. 2. 1. 2017] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Jakub_Star%C3%AD.

⁵¹ Tamtéž s. 15

⁵² VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244. s. 9

5.4.1. Svatojakubská cesta

Svatojakubská poutní cesta symbolizuje misijní cestu sv. Jakuba z Jeruzaléma na Pyrenejský poloostrov, vede napříč celou Evropou a spojuje nejen kostely zasvěcené sv. Jakubovi, ale i další významná duchovní místa.

Tato poutní cesta, jak bylo již zmíněno, má počátky v 9. století našeho letopočtu. Jejím základem je objevení a uctívání ostatků svatého Jakuba. Až do 9. století byly ostatky uctívány pouze místním obyvatelstvem. Dochovalo se nám několik zmínek o prvních poutnících. Roku 951, byla objevena zmínka o prvním poutníkovi, biskupu z Puy, dále v roce 959 o opatovi z Montserratu a v roce 961 hraběti z Rouergue, který byl po cestě zavražděn. Od této doby putují první poutníci k ostatkům svatého Jakuba.

V 11. a 12. století, díky úspěšné reconquistě na území Španělska, se síť poutních cest začíná rozvíjet a pouť se stává oblíbenější.

Ve středověku je cesta nazývána *Peregrinatio ad limina Sancti Jacobi*. Jaké trasy již existovaly? Cesta via turonense, která začínala v Paříži se protíná s *Iter Sancti Jacobi*. Dále existovala *via lemovicense*, nesoucí jméno po Limoges, *via podense* z Le Puy a *via tolosana* vedoucí z Arles. První tři se setkávají v pyrenejském Saint-Jean-Pied-de-Port a *via podense* se napojuje v Puente la Reina, dále nazývána jako *camino francés*, pokračující přes města Logrono, Burgos a León. Již existuje mnoho dalších tras jako jsou například *camino primitivo*, *vía de la plata*, *camino portugués* a *camino del norte*. Dochází k ustálení těchto cest, které jsou vybaveny infrastrukturou klášterů, kostelů, hospiců, mostů a starých římských silnic.⁵³

Odhaduje se, že ve vrcholném středověku přišlo do Santiaga přibližně 200 000 až 500 000 poutníků,⁵⁴ jejichž motivy nejsou přesně známy, ale nejspíše byli poutníci nejvíce motivováni modlitbami do budoucna nebo splněním slibu za již vykonaný zázrak. Poutníci na poutích prosili také za odpuštění hříchů. Nebo jim pouť byla nakázána, jako pokání za trest. Můžeme se jen domnívat, zda do Santiaga putovali lidé, aby spatřili ostatky svatého Jakuba, či chtěli také prožít nějaké dobrodružství, poznat jiné kultury a lidi.⁵⁵ Uvádí se, že poutník vždy nemusel být bezpodmínečně zbožný, v ojedinělých případech se vydávali lidé

⁵³ OHLER, Norbert. *Cestování ve středověku*. Jinočany: H & H, 2003. ISBN 8086022900.

⁵⁴ Tamtéž s. 323

⁵⁵ KAPUSTA, Jan. Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšedností. *AntropoWebzin*, 1/2011 s. 28–34. Další dostupnost: <http://www.antropoweb.cz/cs/poutnictvi-nebo-turismus-prehodnoceni-nabozenskych-a-sekularnich-cest-za-nevsednosti>. s. 138–140

na cesty, aby utekli placení daní. Aby poutník mohl získat nějaký duchovní přínos z cesty, měl se cestou postit, nestarat se o své vlasy a nehty, nekoupat se v teplých koupelích a na každém místě mohl zůstat pouze jednu noc. Tyto požadavky měly také poutníky odlákat od svádění druhého pohlaví.⁵⁶

Když se poutník přibližoval k cíli, v Kantabrijském pohoří si vzal úlomek vápence, a tím pak přispěl ke stavbě jakubské baziliky. Než vstoupil do Santiagu musel provést v řece očistnou koupel, kde si měl umýt především pohlavní úd, přičemž, jak říká průvodce poutníka, občas se stalo, že poutníkovi byly šaty ukradeny. V Santiagu si pak měl koupit malou lasturu, která sloužila jako důkaz, že došel poutní cestu. Tyto lastury směly být prodávány pouze v Santiagu, pokud by je někdo jiný prodával na jiném místě, hrozily velké sankce.

Od 11. století opat z Cluny nabízel odpustky a odpuštění hříchů, jestliže člověk projde severní a nebo francouzskou část svatojakubské cesty. Existovalo takzvané *peregrinatio pro voto*, dobrovolné poutnictví, kdy se poutníci vydávali na cesty pro odpuštění hříchů nebo žádali Boha o milost. Na druhé straně tu bylo *peregrinatio ex poenitentia*, kdy byl poutník nucen jít na pouť kvůli odpuštění hříchů a spásu své duše. Dále sem patřilo, když osoba někdo musel vykonat poutní cestu jako poslední přání zemřelého, nejčastěji příbuzného. Na poutním místě se měl dotyčný modlit za spásu duše zesnulého. Putovalo se také za prožitím dobrodružství a poznání.⁵⁷

Někdy ve 12. století vzniká kniha poutníka, označována za prvního turistického průvodce, nazvaná *Liber peregrinationis*. Roku 1170 byl založen Svatojakubský řád. Listy od aragonského dvora z období mezi roky 1379 a 1415 dokládají, že do Compostely putovali většinou Francouzi, Italové, Němci a Katalánci, ale také poutníci z Uher, Čech, Polska a dokonce i jeden z Etiopie a Indie. Vlámská města často ukládala putování jako trest.⁵⁸

Ve vrcholném středověku poutníci působili velmi pozitivně na rozvoj liduprázdných oblastí. Přinášeli peníze a za této doby byl velký kulturní a hospodářský rozmach. Byly jim poskytovány nejrůznější výhody od panovníků. Stavěly se nové cesty, mosty, kostely a osady. Zakládaly se kláštery a hospice. Byl zaveden rok milosti a úplného odpuštění

⁵⁶ OHLER, Norbert. *Cestování ve středověku*. Jinočany: H & H, 2003. ISBN 8086022900. s. 323–324

⁵⁷ DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887. s. 16–17

⁵⁸ LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215453. s. 509511

papežem Calixtem II. roku 1122; určený rokem, kdy den (25. července) svatého Jakuba připadne na neděli. Roku 1179 papež Alexandr III. potvrdil „Svatý (compostelský) rok“. Tím bylo odstartováno zlaté období poutí do Santiaga de Compostela. Po vzestupu přišel pád. Černý mor, který sužoval Španělsko v 15. století, se neblaze podepsal na vývoji Španělska. Na cestách bylo stále více nebezpečno. Scházely finanční prostředky. V 16. století se na svatojakubské cestě podepsala pro změnu protestantská reformace a náboženské války. Španělsko bylo ohrožováno piráty, které vedl slavný Francis Drake. Proto roku 1588 santiagský arcibiskup Clemente skryl ostatky svatého Jakuba na místě, které není známo.⁵⁹ Pokles poutníků na konci 16. století byl vyvolán také jistou averzí vůči koncepci odpustků.

Od 17. století poutníci získávají poutnický doklad zvaný *Compostela*, potvrzující, že došli až tam. Tento doklad se vydával a stále se vydává jen těm, kteří ušli posledních 100 km pěšky (200 km na kole).⁶⁰

Roku 1879 byly ostatky svatého Jakuba nalezeny během opravy hlavního oltáře. Jejich nalezení znovu přilákalo poutníky. V roce 1884 papež Lev XIII. vyzval k obnovení svatojakubské cesty a rok nato neslo procesí poprvé ostatky svatého Jakuba ulicemi Santiaga de Compostela. Cesty začaly být přizpůsobovány vzrůstajícímu počtu poutníků. Ubytovny (*alberques*), byly buď obnoveny nebo vystaveny nové. Vznikly první agentury, které se zabývaly logistickou činností pro poutníky. Jan Pavel II. v roce 1982 navštívil Santiago a vyzval k obnovení staré Evropy, k odhalení kořenů a vrácení se k pravým hodnotám. On sám se v srpnu roku 1989 nazval papežem-poutníkem.⁶¹ V 19. a 20. století klesl, díky historickému pozadí, zájem o poutě. Toto se ovšem dramaticky obrátilo v době slavení „Svatého roku“ v roce 1993. Španělský král Jan Karel I., královna Sofie, papež Jan Pavel II. a mnoho dalších vlivných osob velice pomohlo k obnovení poutní tradice. V roce 1987 svatojakubská cesta získala titul první kulturní trasy a později byla připsána na kulturní

⁵⁹ VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244. s. 11–12

DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887. s. 18

⁶⁰ PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pout': do Říma ve vzpomínkách, do Mariazell pěšky, do Compostelly proč a jak*. Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004. s. 63

⁶¹ DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887. s. 19

seznam UNESCO. Tak jako Praha bylo Santiago de Compostela v roce 2000 vyhlášeno jako Evropské město kultury.⁶²

V českých periodikách se také projevuje postupný zájem o svatojakubskou poutní cestu. Její výskyt v nadpisech byl nalezen celkem 74krát. Databáze v městské knihovně, kde byl hledán výskyt tohoto názvu, má přístup k publikacím od roku 1996. První článek, který se o této cestě zmiňuje, je z *Klatovského deníku* z roku 1997 a poskytuje obecné informace o cestě a svatém Jakobovi. Další se objevuje až v roce 2002, kdy se mluví o slavnostním znovuotevření cesty v České republice. Postupem času se toto téma v literatuře objevuje stále častěji. Nejvíce v roce 2013, kdy jsou popisovány různé části cesty na našem území.⁶³

5.4.2. *Současnost*

Dnes je svatojakubská cesta považována za jednu z nejdůležitějších evropských poutních cest vedle poutí do Jeruzaléma a Říma. V současné době je Evropa doslova poseta sítí svatojakubských cest. V Santiagu de Compostela je zřízena oficiální kancelář, která se stará o jejich údržbu a mnoho dalších agentur má zájem na její propagaci.

Každý rok se na ni vydávají lidé všech generací a národností. Na cestu vychází nejvíce poutníků za příznivého počasí, kdy není takové vedro nebo zima, ale zřejmě zcela nejvíce v období svátku svatého Jakuba. Cíl je pro všechny stejný, hrob svatého Jakuba v Santiago de Compostela. Mnozí putují až na takzvaný „konec světa“ v češtině zvaný *Fisterra*, ve španělštině *Finisterre*. Dříve se věřilo, že tam je konec světa, v dnešní době je toto místo označováno za nejzápadnější bod Španělska. Každý poutník má svůj začátek a průběh cesty odlišný. Dříve lidé vycházeli z místa svého bydliště. Dnes si lidé volí vzdálenost podle toho, kolik si troufají ujít, či kolik volného času si na cestě mohou dovolit strávit. Samozřejmě, že i v této době vychází mnoho odvážlivců ze svých domovů.

⁶² DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiagu de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887.

⁶³ Kompletní mediální archiv (od r. 1996) společnosti Newton Group [online]. Dostupnost v: Ústřední knihovna Praha.

Obrázek 3 – Credencial poutníka⁶⁴

Zdroj: vlastní zpracování

Základních tras je celkem dvanáct, ty mají další větve, které dokonce protínají Českou republiku. Na těchto trasách se potkávají lidé z celého světa. Poutní cesta prochází nádhernými historickými místy, kouzelnými vesničkami a skýtá ohromující pohledy do krajiny. Možná právě proto se stala v poslední době tak oblíbenou. Trasy jsou značeny žlutými šipkami, mušlemi, nálepkami nebo rozcestníky. V poslední době se usiluje o znovuoobjevení a označení všech poutních cest, které kdy vedly do Santiaga. Svatojakubská poutní cesta je pravděpodobně také důkazem trvalých styků mezi Iberským poloostrovem a českými zeměmi.

Záleží na člověku, jak chce cestu pojmout. Dá se jít ve skupině, seznamovat se, jet na kole, na koni, nebo jít sám, jak bylo převážně zvykem dříve. V současnosti jsou nejčastější formou ubytování ve Španělsku *alberque*, pokoje, ve kterých poutník spí třeba s dalšími dvaceti poutníky. Zde často platí přísný poutnický režim. Je možno také spát ve stanu nebo v luxusních hotelech a batohy si nechat převážet. V této době má Svatojakubská cesta mnoho různých tváří. Cílem cesty je dojít ke hrobu svatého Jakuba do katedrály, kde je každý den

⁶⁴ Credencial je malá skládací knížka poutníka, kterou si pořídí na začátku cesty. Slouží jako jakýsi doklad poutníka. V ubytovnách, restauracích či kostelích do ni získává razítka.

sloužena mše pro poutníky. Smysl cesty je však mnohem hlubší. Každý poutník podnikající cestu má svůj pravý důvod a také každý ji prožívá jinak.⁶⁵

Když poutník přijde do Santiaga de Compostela, po navštívení katedrály zamíří do *oficina del peregrino*, což je kancelář, kde poutníkovi vydají takzvanou *Compostelu*. Certifikát, který udává, kolik kilometrů ušel a z jakého místa. Pro mnohé poutníky cesta končí modlitbou a mší, která je zde sloužena každý den, někteří ještě vykonají svátost smíření. A mnozí, jak již bylo zmíněno, pokračují na takzvanou Finisterru.

Obrázek 4 – Certifikát zvaný *Compostela*
Zdroj: vlastní zpracování

⁶⁵ SVOBODOVÁ, Johana. Jít, ale vlastně se zastavit aneb Cesta do Santiaga de Compostela. *Kulturní studia*, 2/2016 s. 137–138. Další dostupnost: <http://kulturnistudia.cz/jit-ale-vlastne-se-zastavit-aneb-cesta-do-santiaga-de-compostela>.

Trasy svatojakubské cesty

Svatojakubských cest mířících do Santiaga je opravdu nespočet, různě se napojují a rozpojují. Mohli bychom jmenovat: *Camino Aragonés*, *Camino Madrid*, *Camino del Sur*, *Camino Inglés*, *Camino de San Olav* a další. A to jen pokud mluvíme o těch na území Španělska.

Za nejznámější cestu je považována francouzská stezka zvaná *Camino Francés*. Začátek této stezky je v Pyrenejích ve městě Sain-Jean-Pied-de-Port a je dlouhá přibližně 755km. Vede čtyřmi španělskými autonomními oblastmi. Tuto cestu chodí každoročně nejvíce poutníků.⁶⁶

Cesta, která začíná v hlavním městě Portugalska, Lisabonu, se jmenuje *Camino Portugés*. Vede kolem Atlantického oceánu a prochází dalším největším městem Portugalska, Portem.

Via de la Plata je nejdelší z alternativních cest ve Španělsku. Začíná úplně na jihu v Seville a pokračuje přes téměř celé Španělsko. Je považována za jednu z nejnáročnějších kvůli obrovskému horku během léta.

Poměrně náročná, a díky tomu se těší menšímu počtu poutníků, je *Camino Primitivo*. Začíná v Oviedu a poté se napojuje na *Camino Francés*.⁶⁷

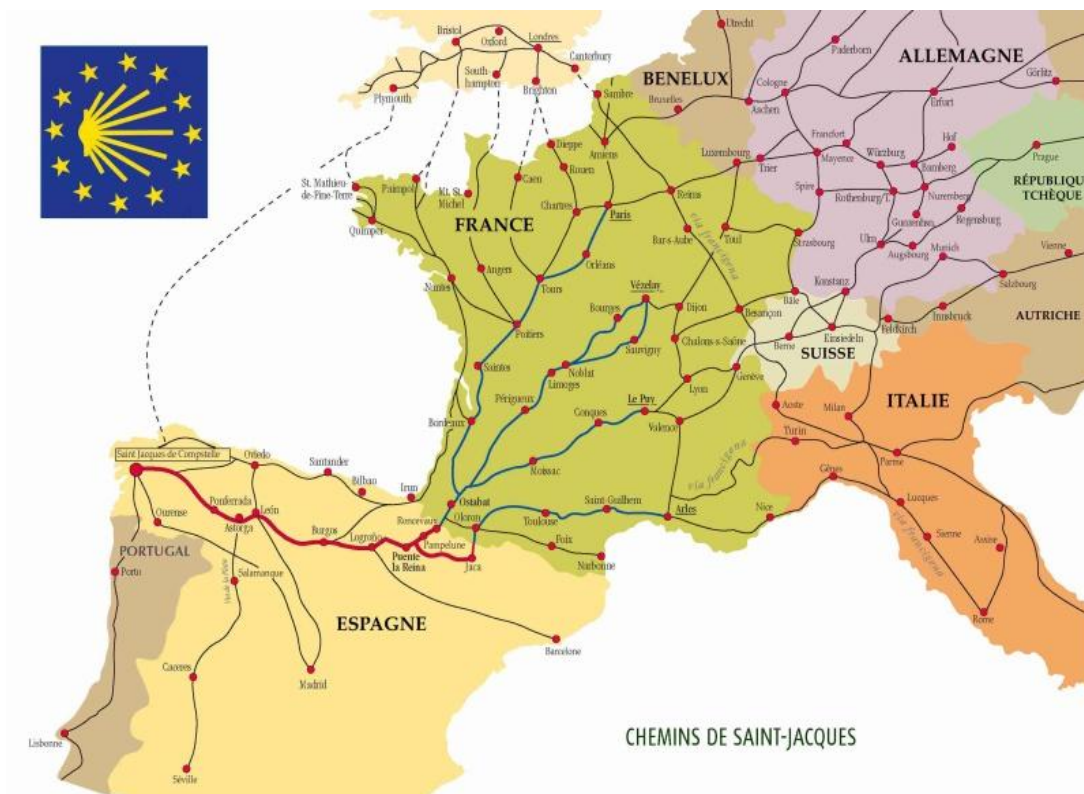
Na obrázku č. 5 je vyznačeno, kudy cesty vedou v současné době. Je zde vyobrazena i jedna rozcházející se cesta, protínající Českou republiku.

V českých krajích vede několik tras, které navazují na svatojakubské cesty z Německa. Trasy vedou severojižním směrem přes Prahu a z ní na jih k Českému Krumlovu a na západ a jihozápad směrem na Železnou Rudu a Všeruby. Na správě stezek se podílí: Spolek českých svatojakubských poutníků - Ulteria z.s., Cesta hvězdy, Klub českých turistů, AgAkcent, Venkovský prostor, Nadace Partnerství, přátelé svatojakubských tras z Polska, Německa a Rakouska a další nám neznámí obětaví lidé. Značení cest zde není tak rozvinuté jako třeba ve Francii a na území Španělska. Využívá již existující turistické značení *Klubu*

⁶⁶ VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244. s. 22

⁶⁷ *Trasy svatojakubské cesty ve Španělsku* [online]. ULTREIA z.s. [cit. 20.1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojakubska-cesta/trasy/spanelsko/>.

českých turistů, kdy je rozcestník doplněn svatojanskou mušlí. Značeny jsou v České republice kompletně nebo alespoň zčásti trasy: Žitava-Praha, Praha-Všeruby, Brno-Mikulov.⁶⁸

Obrázek 5 – Svatojanské cesty po Evropě

[online] [cit. 2. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojanskuska-cesta/trasy>.

⁶⁸ Trasy svatojanské cesty ve Španělsku [online]. ULTREIA z.s. [cit. 20.1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojanskuska-cesta/trasy/spanelsko/>.

5.4.3. Motivace poutníků na svatojakubské cestě

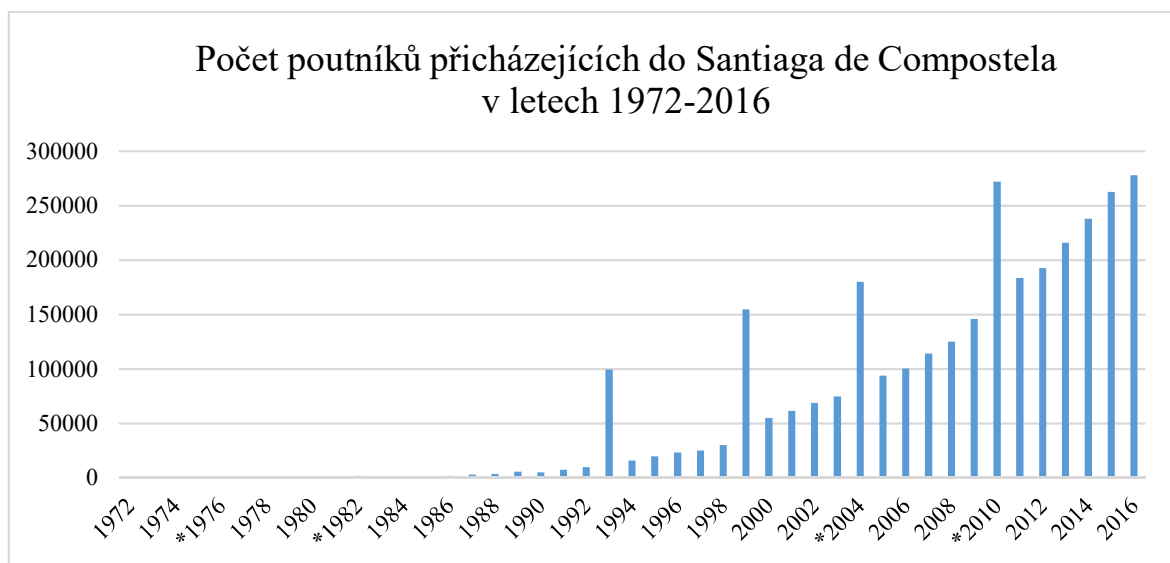
Proč lidé vyrážejí na pout? Proč jsou ochotni cestovat týdny či měsíce pěšky a odepřít si pohodlí domova? Co na cestě hledají? To jsou otázky, na které odpovídá tato kapitola.

Z grafu a tabulky můžeme vidět, jak se počet poutníků postupem času zvyšoval. Roky, které jsou označeny hvězdičkou a kde je počet poutníků výrazně vyšší než v ostatních, jsou roky, kdy byl vyhlášen takzvaný „Svatý rok“, který se vyhláší již od roku 1179. Poslední „Svatý rok“ byl vyhlášen v roce 2010 a na další si počkáme do roku 2021.

Rok	Počet poutníků	Rok	Počet poutníků	Rok	Počet poutníků
1972	67	1987	2905	2002	68952
1973	37	1988	3501	2003	74614
1974	108	1989	5760	*2004	179944
1975	74	1990	4918	2005	93924
*1976	243	1991	7274	2006	100377
1977	31	1992	9764	2007	114026
1978	13	*1993	99436	2008	125133
1979	231	1994	15863	2009	145877
1980	209	1995	19821	*2010	272135
1981	299	1996	23218	2011	183366
*1982	1868	1997	25179	2012	192488
1983	146	1998	30126	2013	215880
1984	423	*1999	154613	2014	237812
1985	690	2000	55004	2015	262458
1986	1801	2001	61418	2016	277854

Tabulka 1 – Počet poutníků, kteří přicházeli do Santiaga od roku 1972

[online] [cit. 15. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.editorialbuencamino.com/estadistica-peregrinos-del-camino-de-santiago/>.

Graf 1- Počet poutníků, kteří přišli do Santiaga od roku 1972

[online] [cit. 17. 1. 2017] Dostupné z: <http://www.editorialbuencamino.com/estadistica-peregrinos-del-camino-de-santiago/>.

Podle statistiky kanceláře v Santiagu de Compostela, od roku 2004 putovalo do Compostely vždy o něco více mužů; kolem 58 %. Tento faktor se ovšem začíná vyrovnávat od roku 2013. V roce 2016 putoval téměř stejný počet žen jako mužů.⁶⁹ Překvapivě Norbert Ohler ve své knize zmiňuje, že ženy častěji než muži skládaly poutnický slib a putovaly za svatými. Někdy se jejich modlitby považovaly za účinnější. Doprovázely nemocné dítě či manžela na svatá místa. Přesto mužů vždy putovalo více. Také děti nebyly mezi poutníky výjimkou.⁷⁰

Do Santiaga de Compostela putovali poutníci od roku 2004 převážně v následujícím věkovém složení. Nejvíce bylo poutníků od 30 do 60 let. Vždy více jak 50 %. Druhou nejpočetnější skupinou byli poutníci ve věku do 30 let. Tuto skupinu tvořilo přibližně 30 % poutníků. Poslední skupinou byli poutníci starší 60 let. Na této skupině je zajímavé, že se postupem času zvětšovala. V roce 2004 do Santiaga de Compostela putovalo 8 % poutníků tohoto věku. Postupem času se procenta zvyšovala, poslední statistika z roku 2016 uvádí 18 %.⁷¹

⁶⁹ *Estadísticas*. [online] Oficina de Acogida al peregrino, 2/2017. [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas/>.

⁷⁰ OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100. s. 45–52

⁷¹ *La Peregrinación a Santiago* [online]. Oficina de Acogida al peregrino 2017 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas/>.

Vlastní výzkum

Prostřednictvím dotazníku bylo zjišťováno, co motivuje poutníky pro podniknutí poutě. Dotazník vyplnilo 136 osob, dva respondenti neodpověděli na všechny otázky a proto byly jejich dotazníky vyřazeny. Výzkum byl tedy prováděn ze 134 dotazníků se 134 respondenty.

V první otázce bylo zjišťováno, zda osoba pouť již podnikla, nebo se na ni chystá. Devadesát osob odpovědělo, že poutní cestu již šlo. Čtyřicet dva osob odpovědělo, že se na ni chystají. Zbýlé dvě osoby odpověděly jiným způsobem, ale že také pouť již podnikly. Jeden respondent například uvádí, že ji podnikl jen v rámci České republiky, jelikož mu závazky neumožňují odcestovat dále. Dále tito respondenti odpovídali, že pouť podnikli a chystají se na další. Tato otázka měla pouze zjišťovací charakter, kolik osob se fyzicky zúčastnilo poutě.

Otázka č. 1: *Absolvoval/a jste již nějakou pouť nebo se na ni chystáte?*

- ❖ Ano, již jsem byl/a na poutní cestě/ách – 90 (67,2 %)
- ❖ Ne, ale chystám se – 42 (31,3 %)
- ❖ Jiné – 2 (1,5 %)

I přesto, že se na pouť vydávají spíše muži, na dotazník odpovědělo více žen.

- ❖ Ženy – 89 (66,4 %)
- ❖ Muži – 45 (33,6 %)

Jak můžeme vidět v následujícím odstavci, dotazník vyplnilo nejvíce osob ve věku 21–35 let, poté 36–50 let. Proto i na základě předchozích údajů ze statistik v Santiago de Compostela, se dá říci, že lidé, kteří se nejvíce zajímají o poutě, jsou ve věku 21–60 let.

Otázka č. 2: *Do jaké věkové skupiny se řadíte (když jste šel/šla pout)?⁷²*

- ❖ 0-20 let – 8 (6 %)
- ❖ 21-35 let – 65 (48,5 %)
- ❖ 36-50 let – 39 (29,1 %)
- ❖ 51-60 let – 16 (11,9 %)
- ❖ 61-70 let – 6 (4,5 %)
- ❖ 70 a více let – 0 (0 %)

⁷² V otázce číslo dvě, byly respondenti rozděleni do věkových kategorií. Věkové kategorie byly rozděleny na základě smyšlených životních etap.

Jelikož, jak už bylo uvedeno, jednotlivci jsou motivováni prostřednictvím svých očekávání. Proto jim byla položena otázka č. 4: *Co hlavně od poutě očekáváte/jste očekával/a?*

U této otázky bylo možné vybrat více odpovědí. Nejvíce dotazovaných odpovědělo, že na pouti očekávají určité poznání sama sebe. Na druhou stranu nejméně lidí zadrželo „spojení s Bohem“. Je toto důkaz toho, že se na cestu vydává stále méně lidí věřících v Boha? Mezi dalšími nejčastěji zadržovanými odpověďmi se objevilo zklidnění a získání nových zážitků. Jako další můžeme zařadit poznání nových přátel a odpočinek.

Otázka č. 4: *Co hlavně od poutě očekáváte/jste očekával/a?*

- ❖ Vnitřní transformaci – sebepoznání – 101 (74,3 %)
- ❖ Zklidnění – 84 (61,8 %)
- ❖ Získání nových zážitků – 78 (57,4 %)
- ❖ Odpočinek – 40 (29,4 %)
- ❖ Poznání nových přátel – 34 (23,5 %)
- ❖ Spojení s Bohem – 22 (16,2 %)

Na otázku: „Jak byste nejraději pout' podnikl/a?“ Dotazovaní nejčastěji odpovídali, že by nejraději šli na cestu sami a občas by se chtěli s někým potkat a promluvit. Mnoho lidí by pout' podniklo úplně samo a jeden respondent uvedl, že by cestu rád šel se psem. Dotazovaní také poměrně často uváděli, že by ji podstoupili ve společnosti svých přátel, rodiny, se svým partnerem, manželem dětmi nebo někým z okruhu blízkých přátel. Dále jeden dotazovaný uvedl, že by považoval všechny varianty jako příležitost a druhý, že by nejraději využil všech možností, s kým podniknout pout'. Každý ze způsobů má zajisté něco do sebe, na cestě se vytvářejí silná přátelství. Dokonce, některé osoby jdou cestu s partnerem proto, aby si utvrdili pevnost vztahu. Můžeme zde mluvit o takzvané „partnerské zkoušce“, kdy v náročných situacích člověk mnohem lépe pozná svůj protějšek.

Otázka č. 5: *Jak byste nejraději pout' podnikl/a?*

- ❖ Sám/sama – 25 (18,4 %)
- ❖ Ve skupině přátel/rodiny - 21 (15,4 %)
- ❖ Navazoval/a bych vztahy po cestě – 7 (5,1 %)
- ❖ Střídavě. Jít sám/sama, občas si s někým popovídat – 60 (44,1 %)
- ❖ Ostatní – 23 (16,9 %)

U otázky: *Na co se na pouti nejvíce těšíte?* mohl dotazovaný zvolit pouze jednu odpověď, proto měl pečlivěji zvážit, co je pro něj to, na co se na pouti těší nejvíce. Jako značně nejčastější odpověď byla: vnitřní zklidnění. Což nám potvrzuje otázku číslo 4, kdy téměř 62 % odpovědělo, že očekávají na pouti zklidnění. Mnoho osob se těší na krásy přírody, které poutní cestu provázejí. Poutní cesta je v dnešní době způsob, jak utéct z hektického každodenního stylu života, zklidnit se, vypnout telefon, nemít přístup k internetu a jen rozjímat.

Otázka č. 6: *Na co se na pouti nejvíce těšíte?*

- ❖ Lidé – 8 (5,6 %)
- ❖ Kultura – 6 (4,2 %)
- ❖ Příroda – 32 (22,5 %)
- ❖ Vnitřní zklidnění – 61 (43 %)
- ❖ Fyzická námaha – 7 (4,9 %)
- ❖ Náboženský motiv – 16 (11,3 %)
- ❖ Ostatní - 12 (8,5 %)

Na otázku: *Jste spokojený/á se svým životem? Spojujete vaši situaci s vykonáním poutě?*“ většina dotazovaných odpovídala, že jsou v životě spojení. Zajímavý je vztah této otázky k doplňující otázce: *Zda své štěstí spojují s vykonáním poutě?* Na doplňující otázku sice odpovědělo jen 65 osob. Přesto výsledky byly obohacující, neboť ti, co odpověděli, že jsou spokojeni ve svém životě, ve valné většině svou situaci s vykonáním poutě nespojovali. Často zde bylo zmíněno, že jim pout' obohatila život nebo pomohla v jistém okamžiku života. Na druhou stranu ti, co uvedli, že jsou ve svém životě relativně nešťastní, kromě dvou dotazovaných, svou životní situaci spojovali s vykonáváním poutě. A to tak, že jim její vykonání značně pomohlo. Mnoho dotazovaných uvedlo, že je v jisté souvislosti životní situace přivedla k pouti.

Otázka č. 7: *Jste spokojený/á se svým životem? Spojujete vaši situaci s vykonáním poutě?*

- ❖ Spokojený – 110 (82 %)
- ❖ Nespokojený – 14 (10,5 %)
- ❖ Neví – 10 (7,5 %)

Na otázku, jestli si své štěstí spojují s poutí nebo ne odpovědělo celkem 65 lidí

- ❖ Spojuje – 50 (77 %)
- ❖ Nespojuje – 15 (23 %)

Člověk, který se vydává na pout', nemá většinou jen jednu motivaci pro její podniknutí. Jedná se o souhrn více motivů a důvodů. Při příchodu do kanceláře v Santiago de Compostela se zaměstnanci ptají, jaká byla poutníková motivace k cestě. Může vybrat mezi motivací: „čistě náboženskou“, „náboženskou a kulturní“ a „čistě kulturní“. Podle statistik z této kanceláře poutníci udávali motivy pro podniknutí svatojakubské cesty od roku 2004 převážně „náboženské a kulturní“. Výjimkou jsou „Svaté roky“, kdy převažuje motiv „čistě náboženský“. V roce 2004 dokonce 75 % poutníků podniklo tuto pout' z „čistě náboženského motivu“. Poté vždy převažuje motiv „náboženský a kulturní“ a to kolem 50 % , přitom čistě „kulturní“ se pohybuje kolem 8 %. Až do roku 2010, kdy je vyhlášen další „Svatý rok“, kdy poutníci putují opět převážně z „čistě náboženského“ důvodu a to 55 % poutníků.⁷³ Zde můžeme pozorovat, jakoby se „čistě náboženský motiv“ i přes vyhlášení „Svatého roku“ rozplynul v množství příchozích poutníků. A nebo i poutníci putující primárně z náboženského důvodu zhodnotili své motivy a na cestu je začíná lákat kulturní bohatství této cesty.

Průvodce doprovázející poutníky dělí lidské motivy pro putování do tří kategorií. První zmiňuje náboženský motiv. Sem řadí odpustky, pokání za hříchy a uctívání relikvií. Říká, že v dnešní době se jedná především o vnitřní motiv. Zmiňuje se zde o objevení vnitřního já, které dává do kontextu spojení cesty s životem. Kde se příroda mění s našimi myšlenkami. Dále mluví o vrácení se zpět do minulosti k nomádství, kde je důležité spojení nohou a země, což označuje za velice prospěšné pro náš mozek. Jako druhý motiv označuje kulturní motiv, kde popisuje, že lidé chtějí vytvářet nová společenství, zajímají se o architekturu a historii poutních míst. Poslední motiv jmenuje fyzický, který poutní cestě dává jiný rozměr, jde o vytrvalost. Do této kategorie řadí osoby, které chodí poutní cesty z důvodu, aby něco zdolali nebo dokázali.

Motivace poutníka je jeden z nejdůležitějších faktorů na poutí. Bez určité silné vnitřní motivace by na ni nejspíše nechodilo takové množství lidí. Jak uvádí jeden z dotazovaných:

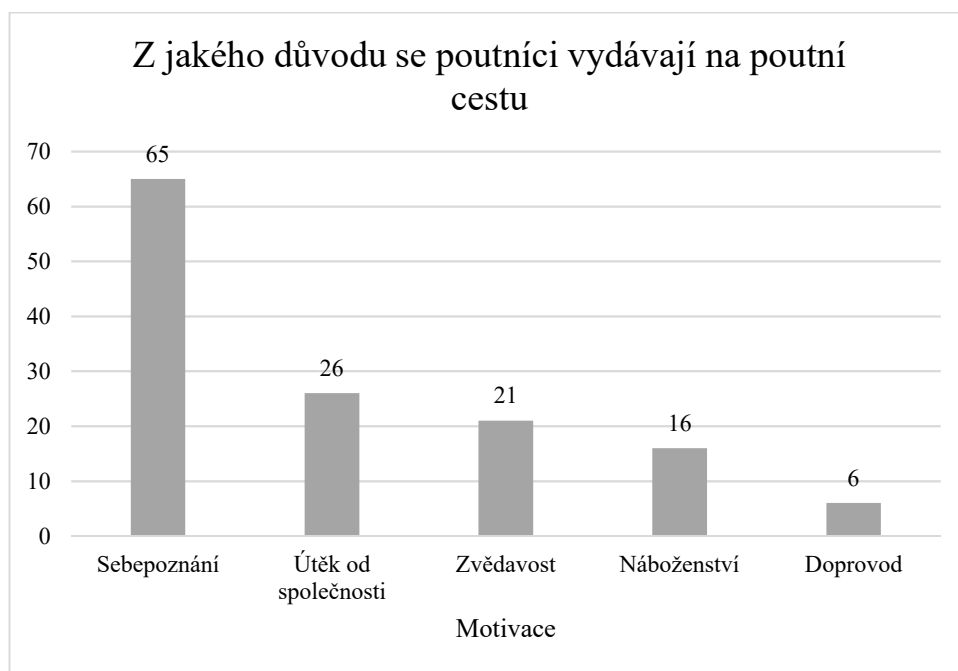
⁷³ Tamtéž

„Byl to můj sen. A důvodů jsem měla několik. Ono vlastně bez důvodů se to moc nedá jít, to se na to pak lidé raději vykašlou. Konečným důvodem první cesty, Camina, byla reflexe dosavadního života. Především poděkování Bohu za život. A zároveň prosba za některé dílčí oblasti mého života.“

Těžko se dá každý poutník zařadit do jediného okruhu motivací. Za každou poutí je něčí osobní příběh, jeho motivace a řada zkušeností. Proto se práce zaměřila na to popsat co nejpodrobněji a nejautentičtěji důvody, proč se lidé na tuto cestu vydávají. Nejdříve byly odpovědi kvantifikovány na určité skupiny, které budou dále podrobně rozvedeny.

Otázka č. 8: *Z jakého důvodu jste se rozhodl/a absolvovat poutní cestu?*

- ❖ Sebepoznání – 65 (48,5 %)
- ❖ Útěk od společnosti – 26 (19,5 %)
- ❖ Zvědavost – 21 (15,5 %)
- ❖ Náboženství – 16 (12 %)
- ❖ Doprovod – 6 (4,5 %)

Graf 2 – Motivace poutníků

Zdroj: vlastní zpracování

Sebepoznání

Motivace člověka, který se vydává na pouť, aby v sobě objevil nepoznané či porozuměl sám sobě. Až 65 osob odpovědělo, že se vydali na cestu z důvodu sebepoznání. Co to znamená poznat sám sebe? V tomto případě se to s největší pravděpodobností dá vnímat jako proces, kdy člověk přemýšlí nad svým životem a nad sebou samým. V Maslowově hierarchii bychom tuto potřebu zařadili do posledního stupně. Mluvíme také o posílení sebevědomí, vnitřní transformaci, hledání smyslu života či udělat takzvaně „něco“ pro sebe. Zkrátka lidé, kteří patří do této skupiny, nejpravděpodobněji doufají, že jim cesta přinese určitou změnu v jejich myšlení a nebo odkrytí právě své osobnosti. Jak píše Antoine de Saint-Exupéry *„Až si budeme vědomi své úlohy, byť zcela nevýznamné, pak teprve budeme šťastni.“*⁷⁴

Hezky tuto skupinu vyjádřil jeden z dotazovaných: *„k tomu patří hlavně jakési sebepoznání, osvobození, přerovnání životních priorit, srovnání hodnot, zamyšlení se nad životem, nad tím kam člověk směřuje, co od života chce...“*

I když, by mohl někdo nesouhlasit, do této skupiny, patří i osoby, které ve svém životě zažily něco významného, významný mezník či událost, která je přivedla k pouti a nějakým způsobem se přes ní potřebují překlenout. Lidé, kteří prožili silný zážitek, jako smrt blízkého, rozchod či rozvod. Nebo lidé, kteří se dostávají z jedné životní etapy do druhé, jako například vstup do manželství, odchod do důchodu.

Němec Arnold van Genep navrhl trojfázové schéma přechodového rituálu, které spočívá v odloučení, pomezí a opětovné začlenění. Přechodové rituály označují přechod z jedné fáze života, období či události k jiné. Říká, že život neprobíhá stále stejným tempem, ale obsahuje momenty pojící se s nějakou změnou. Jedinec překračuje v životě jisté prahy (narození, dospívání, manželství, stáří,...). Pout' je zde chápána jako liminální, přechodová fáze, před fází opětovného začlenění.⁷⁵

⁷⁴ SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Šťěstí: nejkrásnější citáty*. Praha: Euromedia, 2016. ISBN 9788075491701.

⁷⁵ BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789. 156–161

Útěk od společnosti

Poměrně velkou skupinou byli poutníci, kteří uváděli, že pout' je pro ně forma jak utéct od společnosti, od svého stylu života, vyčistit si hlavu, uvolnit se, odpočinout si od každodenní rutiny, odpoutat se od pracovního stresu. A naopak získat pocit svobody, volnosti a prostoru. Vědět, že jediné o co se musí postarat je jídlo, spánek a chůze. Výstižně tuto skupinu představují následující odpovědi:

„Na pouti není člověk v práci, ve škole, kdekoliv. Jeho život se zúží do několika málo nejnnutnějších věcí (jít, spát a jíst) a to mu umožní čistě přemýšlet.“

„Vypnout ten šílený svět plný obrazovek a zapnout ten živých obrazů. Nést s sebou problém a třeba ho vyřešit. Nechat ho za pařezem. V klidu. Zaradovat se. Vnímat.“

„Byla jsem unavená z práce a potřebovala jsem si ujasnit, jakým směrem se vydat dál (práce, vztah s přítelem).“

Pout' se velice liší od každodenní reality, kterou žijeme. Proto možná právě díky tomu vytváří v lidech tak unikátní zážitek. Vystoupení ze své komfortní zóny nám přináší o to větší dobrodružství.

Konzumní způsob života, důraz na materiální hodnoty, se na pouti vytrácí. Na pouti má poutník jen na svůj batoh, proto je zřejmé, že si nekoupí vše, na co narazí.

Dnešní doba vysokého počtu kancelářských zaměstnání, sedavého způsobu života, ke kterému nás nutí rozvoj výpočetních technologií, vede k tomu, že se každodenní pohyb v přírodě, ne-li chůze vůbec, omezují na minimum nebo úplně chybí. Do práce a z práce jedeme autem, nebo městskou dopravou a doma sedíme u televize. To může být základ pro začátek deprese. Dlouhodobý pobyt ve městě, nahlížení do monitoru a omezený pohyb mají, podle reálných zkušeností, značný vliv na psychický stav člověka. Vědci ukazují, že chůze či běh napomáhají k zastavení neodbytné myšlenkové činnosti. Jak se ukázalo, chůze městem nemá tak dobré účinky jako chůze v přírodě. Pokud se podaří dosahovat stavu vyprázdnění mysli, zklidnění a soustředění, například prostřednictvím běhu, chůze, rozjímáním či meditací, dojde ke zlepšení psychického stavu člověka, sužovaného náročnou myšlenkovou činností a problémy, na které nedokáže zapomenout. Nebo těmi, jež si žádají

naléhavé řešení. Výsledkem je lepší nálada, vnitřní klid a vyšší míra soustředěnosti, což následně přinese kvalitní spánek a schopnost regenerace.⁷⁶

Zvědavost

Mnoho poutníků o svatojakubské cestě četlo, například knihu od Paula Coelho *Poutník*, nebo viděli dokument či film o ní pojednávající. Na cestu se sami vypravili proto, aby na vlastní kůži vyzkoušeli, co obnáší. Zjistit co je tak poutavé na fenoménu svatojakubské poutní cesty. Do této skupiny patří touha po poznání nových kultur a lidí. Jak již bylo řečeno, cesta prochází často kouzelnými místy s úžasnou atmosférou, historií a architekturou. Poutníci se mohou těšit z nádherné přírody, která se v průběhu cesty proměňuje.

„Je to poznávání lidí, kultury, života. Má to přínos, je to životní zkušenost.“

Také je pravděpodobné, že pout' je pro mnohé naopak způsob, jak zažít určitý nevšední zážitek. Toto může vyplývat z faktu, že zde není válka a lidé se mají poměrně dobře, proto vyhledávají nové způsoby nevšedních zážitků.

Dále sem patří i touha poznat své vlastní hranice související s fyzickými možnostmi. Poutníci si kladou otázku, jestli to vůbec zvládnou.

Náboženství

Osoby, motivované vírou v Boha, na poutích dřív převažovaly. Dnes tomu tak není, s největší pravděpodobností toto souvisí s rozvojem společnosti a znovu zmiňovaném stavu, kdy jsme jako společnost materiálně zajištěni a tudíž nemáme onu potřebu prosit Boha o pomoc.

Ti, co se na ni vydávají z náboženských důvodů, chtějí zažít hluboký vnitřní zážitek, prohloubit svou víru, upevnit vztah k Bohu, poděkovat mu, modlit se či ho prosit. Patří sem i lidé, kteří vycházejí na pout' proto, aby se modlili za druhé i již zemřelé blízké.

⁷⁶ Léčivá chuze: Nejsložitější lék není nezbytně tím nejlepším [online]. *Epoch Times* 2017. [cit. 1. 3. 2017] Další dostupnost: http://www.epochtimes.cz/2017022723551/Leciva-chuze-Nejslozitejsi-lek-neni-nezbytnetim-nejlepsim.html#s5_scrolltotop.

Stále se setkáváme s motivem pokání a odpuštění hříchů. Tito lidé si cestu ukládají jako takový trest, který je má zprostit viny. K tomuto patří svátost smíření neboli svatá zpověď.

Doprovod

I když se to může zdát překvapující, mnozí uvádějí, že se na pouť vydali díky tomu, že je někdo poprosil, aby s ním šli. Zajisté tito lidé nejsou motivováni jen tím, že jdou cestu s někým. Jejich další motivace se pod tímto názvem zajisté také někde skrývá.

Mnoho osob motivují různé kombinace všech uvedených důvodů. Jako příklad může posloužit odpověď: „*Chtěla jsem se odtrhnout ze svého tehdejšího prostředí, najít odpuštění a být delší dobu sama se sebou... Zkusit se více spojit s Bohem... Taky jsem si chtěla odpočinout, měla jsem velmi náročnou práci. A taky tam byla výzva, jestli to vůbec zvládnu fyzicky...*“

Na otázku: „Je něco, co pro vás neodmyslitelně patří do spojení s poutní cestou? Co to je a jaký to má význam?“ dotazovaní odpovídali: modlitba, ticho, volnost, prostota, naučit se pokoře, víra, fyzická námaha, tady a teď. Dále potom atributy jako: pohorky, mušle, spisovatel P. Coelho,... Na ukázkou byly vybrány následující odpovědi: „*S poutní cestou je úzce spjato vytržení ze současného způsobu života. Nechat se s důvěrou vést cestou. Významově Camino převyšuje lidské chápání, avšak není účelem všemu rozumět. Cesta je podobenstvím života člověka v ucelené a zrychlené podobě. Dává tu možnost přirozeným způsobem přijmout svoji úlohu na tomto světě a ve svém životě a tuto hloubku a kvalitu vnímání si nést i nadále životem.*“

„*Introspekce, vyřešení důležitých životních otázek, budování sociálního statusu - dokázání sobě i ostatním, že to zvládnou, poznání přírody, odtržení od každodenního života a od známých lidí.*“

„*Odříkání, člověk si připomene, že k životu stačí poměrně málo.*“

„*Omezení se pouze na základní fyziologické potřeby člověka. Význam to má veliký, pro zastavení se a uvědomění si podstatných věcí v dnešním uspěchaném světě.*“

Na doplňující otázku v závěru dotazníku pro ty, kteří pouť podnikli, jestli měli očekávání a jestli je pouť splnila, odpovědělo přes 80 lidí. Očekávání měla zhruba polovina z nich a u všech se očekávání splnila. Zajímavé je, že v odpovědích z průzkumu nenajdeme negativní zpětnou vazbu k této pouti. Na základě odpovědí výše je zřejmé, že pouť má u většiny účastníků duchovní motiv. Hlavním motivem u většiny respondentů je bez pochyby sebepoznání. Další zajímavý výstup z dotazníku je to, že více než 60 % lidí se na pouť vydá proto, aby se schovali před každodenním stresem dnešní, uspěchané společnosti. Překvapivé bylo zjištění, že náboženství je motivem pouze u asi 16 % lidí.

Na svatojakubské cestě je pro mnohé nejdůležitější průběh cesty, zato cíl mají všichni společný. Zajímavé je, že lidé tu zapomínají na svá postavení ve společnosti, jelikož všichni jsou zde „pouhými“ poutníky. Hierarchie se zde utváří jiným způsobem, prostřednictvím průvodní otázky, kterou si poutníci kladou a to: *Odkud jdeš?* Tento fakt poutníka zařadí na určitém stupni mezi poutníky. Samozřejmě čím větší vzdálenost poutník jde, tím významnější sklízí obdiv. Cesta je proces, kdy působí čas na duši, proces, k němuž poutník nemůže dojít okamžitě.

5.4.4. Ekonomický přínos svatojakubské cesty

Svatojakubská cesta nemá dopad jen na společenský a kulturní rozvoj zemí, kterými prochází, ale také představuje významný zdroj příjmů. Cestovní ruch, který se k svatojakubské cestě pojí, je součástí národního hospodářství mnoha zemí. Z pohledu ekonomiky je významný její multiplikační efekt. Díky tradici poutních cest jsou generovány příjmy, vytvářeny pracovní a podnikatelské příležitosti nejen ve svém oboru, ale i v dalších navazujících hospodářských odvětvích, jako je stavebnictví, řemeslná výroba, potravinářský průmysl nebo doprava. Tento fenomén také přispívá k rozvoji zaostalejších regionů. Poutníci značnou měrou přispěli a přispívají k rozvoji infrastruktury, ubytovacích a stravovacích služeb. Do oblastí, kterými putují, jsou tímto způsobem přinášeny peníze a s nimi i hospodářský a kulturní rozmach.⁷⁷

Postupem času, jak se pouť stávala stále více oblíbenou, začala na sebe přitahovat pozornost různých organizací, spolků a sdružení usilujících ať už o její podporu, zachování,

⁷⁷ VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244. s. 11

či v ní byla a je spatřována ekonomická příležitost. V současné době je svatojakubská cesta složitý systém, na kterém se podílejí jak místní tak zahraniční subjekty.

Společnost, která podporuje rozvoj svatojakubské cesty je *Španělská Federace sdružení přátel Svatojakubské cesty* (Federación Española de Asociaciones de Amigos del Camino de Santiago), která je tvořena neziskovými organizacemi.

Potenciálu svatojakubské cesty si již dávno všimli i někteří podnikatelé. Cestovní kanceláře nabízejí zajištění dopravy z České republiky do Španělska a následné napojení na cestu. Dále se starají o zajištění ubytování a stravování na jednotlivých úsecích.

Hlavní ekonomický vliv má cesta na území Španělska, především v oblasti Galicia, kde se město Santiago de Compostela nachází a kde se samozřejmě soustřeďuje největší počet poutníků. Zřejmě hlavním prvkem spojeným s ekonomickým přínosem do oblastí, kudy prochází svatojakubská poutní cesta, jsou ubytovny tzv. *albergues*. Tato síť ubytoven je velmi dobře propracovaná a má určitě významný vliv na množství poutníků. Provozovateli ubytoven jsou regionální sdružení přátel svatojakubské cesty, města, soukromníci, různé církevní řády nebo církevní organizace. Zde se rozlišuje na ubytovny soukromé a oficiální. V těch oficiálních se platí většinou nižší částka, kolem šesti euro. V soukromých ubytovnách je to velmi individuální, ale většinou jsou ceny až dvakrát vyšší.

Prodejci předmětů souvisejících s poutí nejsou na pouti výjimkou, především pak čím blíže je poutník katedrále v Santiago de Compostela. Setkat se s nimi lze v každém městečku či vesnici během trasy. Na cestě poutníka může dokonce překvapit automat vybavený předměty pro jeho běžné potřeby, jako jsou voda, sušenky, obvazy, náplasti, kapesníčky.

Je složité vyčíslit přímé výnosy, které v její souvislosti vznikají. Když si ovšem uvědomíme, že výstavba ubytovacích zařízení či rekonstrukce památek a růst počtu zaměstnaných osob, to vše znamená zvýšení ekonomické aktivity. I v oblasti kultury, například vychází mnoho knih a článků, pořádají se akce, kongresy. Toto vše živí mnoho lidí. Jako příklad může být uvedena statistika z roku 2015, kdy více než 262 000 poutníků, kteří šli svatojakubskou cestu, zaplatili 272 milionů euro na tuto pouť. O 12 % více než v roce 2014. V průměru každý cestovatel, který tuto cestu ušel, utratil 924 euro.⁷⁸⁷⁹

⁷⁸ Los peregrinos que realizaron el Camino en 2015 gastaron 272 millones, un 12% más [online]. *La opinión a Coruna* 2016 [cit. 2017-03-10]. Dostupné z: <http://www.laopinioncoruna.es/galicia/2016/10/10/peregrinos-realizaron-camino-gastaron-272/1114404.html>

⁷⁹ JANDÍKOVÁ, Hana. *Minulost a současnost na svatojakubské cestě*. České Budějovice, 2009. Další dostupnost: http://theses.cz/id/9ko9z1/downloadPraceContent_adipIdno_1260

6. Závěr

Motivace poutníka je ten nejdůležitější faktor aby se rozhodl na poutní cestu vůbec vyrazit. Poutnictví má v Evropě dlouhodobou tradici. V Evropě jsou nejvyhledávanější poutními místy: Řím v Itálii, Lurdy ve Francii, Čenstochová v Polsku. Současným fenoménem je však pouť do Santiago de Compostela ve Španělsku.

Motivy se podle historických událostí a podle postoje vrchnosti měnily. Nejvíce se putovalo kolem 12. století, kdy se kladl velký důraz na světce, se kterými se poutníci na místech setkávali. Postupem času se na poutě vydávali lidé především za účelem pokání a odpuštění hříchů. V období baroka se poutě těšily velké oblibě, o několik desetiletí později osvícenci poutě považovali za nesmyslnou a zavrženíhodnou činnost. Křesťanské poutníky k tomu, aby vykonali jakoukoliv z uvedených poutí motivovala víra v Boha, důvěra ke svatým a uctívání jejich relikvií. Poutníci často putovali, protože složili slib, zavazující je k vykonání pouti. Někteří putovali ve víře v uzdravení. Pouť byla často ukládána jako pokání za hříchy, kdy si je zločinec mohl odčinit. Na pouť do Santiago de Compostela se začalo putovat v 9. století, svůj zlatý věk však zažila v období vrcholného středověku. Práce ukazuje, že ve středověku byl většinou základem pouti její cíl, udělení rozhřešení, setkání se světcem či relikvií. Tím se liší od dnešního putování, kdy se poutníci především soustředí na prožití a průběh cesty.

Dnes svatojakubská cesta zažívá opět svůj zlatý věk. Státisíce poutníků se vydávají a podstupují její strasti. *Co lidi v současné době vede k tomu, že vykonávají svatojakubskou poutní cestu?* Pouť má u většiny účastníků duchovní podtext. Hlavním motivem u většiny dotazovaných je bezpochyby sebepoznání. Hledat odpovědi na základní životní otázky a rozjímat nad minulostí či budoucností. Poutníci se na cestu vydávají také proto, aby unikli každodennímu stresu dnešní společnosti. Oproti dějinám, zdaleka ne tolik lidí putuje z náboženské motivace. Náboženský motiv ubývá přímo úměrně ke zvyšujícímu se počtu poutníků.

Motivací je mnohem více. Některé dokonce nemají hlubší charakter. Mnoho poutníků se na cestu vydává ze zvědavosti. V současné době lidi lákají krásy měnící se krajiny, kulturní památky, sportovní výkon nebo útěk od stereotypního stylu života. Přichází se na to, že chůze v přírodě je člověku velice prospěšná.

I přes rozdíly mezi poutníky, vždy měli něco společného, a to potřebu opustit běžný život. Poutnictví opět nabývá na velkém významu a může se jevit jako protest proti dnešní společnosti a jejím hodnotám. Může být reakcí na trend západní společnosti, který klade důraz na rychlost a materiální uspokojení. Právě poutní cesta se stala pro mnohé osoby šancí nahlédnout do svého nitra a poznat sebe sama. Získat čas pro sebe i pro své myšlenky. Práce podněcuje k pokračování zkoumání a to vztahu vývoje dnešní společnosti s odchodem na poutě. I přes fakt, že poutníků motivovaných vírou v Boha v poměru s množstvím, které přichází do Santiaga de Compostela, ubývá, od svatojakubské cesty nelze náboženský nádech odvrátit.

Vyjít ze svého domova, pohodlí, z tradic své země, ze svých jistot a zaběhnutých kolejí, překonat nejistotu, strach z neznáma, vydržet každodenní útrapy, tedy překonat sebe sama je největším darem cesty, skrze který poutník získává právě ono sebepoznání.

Cesta může také člověka naučit zbavovat se zbytečných věcí v jeho životě. Tak jak je tomu na cestě, kdy člověk zjistí, jak málo potřebuje k životu, jak zvažuje každou drobnost, jestli je důležitá a na cestě potřebná, zda se bez ní obejde a tedy se mu jde mnohem lépe a lehčeji. Přesně jako v životě, kdy můžeme odložit to nepotřebné a zbytečné, jít životem s lehkostí a odevzdaností a vystačit si jen s málem.

„Nohy apoštolů, nohy poutníků víry, přes hranice kultur a náboženství prošlapávají stezky k tajemství, které lidi nutí vyjít z hranic svých domů, překročit obzor známého a otevřít se onomu zcela jinému.“⁸⁰

⁸⁰ HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 8071068349. s. 211

7. Seznam literatury

7.1. Knižní zdroje a časopisy

- BIBLE: *Písmo svaté Starého a Nového zákona*: český ekumenický překlad. 17. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 2009. ISBN 9788087287224.
- BLACKWELL, Ruth. *Religious Tourism and Pilgrimage Festivals Management: An International Perspective*. UK: CABI, 2007. ISBN 9781845932251.
- BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789.
- CATTEL, R. B. *Personality and motivation: structure and measurement*, New York, 1957. In: NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.
- DOUGLAS SCOTTI, Alberto. *Průvodce poutníka na cestě do Santiaga de Compostela*. Praha: Slovart, 2015. ISBN 9788073919887.
- DUBISCH, Jill. *Religious Orthodoxy and Popular Faith in European Society*. Princeton University Press: 1990. In: BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789.
- Léčivá chůze: Nejsložitější lék není nezbytně tím nejlepším [online]. *Epoch Times* 2017. [cit. 1. 3. 2017] Další dostupnost: http://www.epochtimes.cz/2017022723551/Leciva-chuze-Nejslozitejsi-lek-neni-nezbyrne-tim-nejlepsim.html#s5_scrolltotop.
- HALÍK, Tomáš. *Prolínání světů: ze života světových náboženství*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. ISBN 8071068349.
- CHALUPA, Jiří. *Španělsko: stručná historie států*. Praha: Libri, 2005. ISBN 8072772813.
- KAPUSTA, Jan. Odkaz Victora Turnera v současné antropologii poutnictví: zkušenost pouti do Santiaga de Compostela. *Český lid*, 2/2011 s. 19. Další dostupnost: <http://www.jstor.org/stable/42640395>.
- KAPUSTA, Jan. Poutnictví, nebo turismus? Přehodnocení náboženských a sekulárních cest za nevšedností. *AntropoWebzin*, 1/2011 s. 28–34. Další dostupnost: <http://www.antropoweb.cz/cs/poutnictvi-nebo-turismus-prehodnoceni-nabozenskych-a-sekularnich-cest-za-nevsednosti>.
- KOTÍKOVÁ, Halina. *Nové trendy v nabídce cestovního ruchu: nové produkty z hlediska motivace účastníků cestovního ruchu, nové trendy v nabídce turismu pro specifické skupiny, názorné příklady ze zahraničí i z České republiky*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 9788024746036.
- LE GOFF, Jacques a Jean-Claude SCHMITT. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215453.
- MIKULEC, Jiří. *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*. Praha: Grada, 2013. ISBN 9788024736983.
- MORINIS, A. *Sacred journeyes: the Anthropology of Pilgrimage*, Greenwood press: Westport, CT and London, 1992. In: BOWIE, Fiona. *Antropologie náboženství*. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673789.

- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.
- OHLER, Norbert. *Náboženské poutě ve středověku a novověk*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 8070215100.
- OHLER, Norbert. *Cestování ve středověku*. Jinočany: H & H, 2003. ISBN 8086022900.
- PEŇÁZ, Jan. *Pojď na pout: do Říma ve vzpomínkách, do Mariazell pěšky, do Compostelly proč a jak*. Vranov n. D.: A.M.I.M.S., 2004.
- PRINZ, Jiří. Baroko chtělo přiblížit nebe člověku. *Katolický týdeník*, 34/2011. Další dostupnost: <http://www.katyd.cz/clanky/baroko-chtelo-priblizit-nebe-cloveku.html>.
- RUBIŠTEJN, S. L.: *Základy obecné psychologie*. Praha, 1967. In: NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 1996. ISBN 8020005927.
- SVOBODOVÁ, Johana. Jít, ale vlastně se zastavit aneb Cesta do Santiaga de Compostela. *Kulturní studia*, 2/2016. Další dostupnost: <http://kulturnistudia.cz/jit-ale-vlastne-se-zastavit-aneb-cesta-do-santiaga-de-compostela>.
- VÁLKOVÁ, Miluše a Zuzana CHURANOVÁ. *Svatojakubská cesta: severním Španělskem do Santiaga de Compostela*. Praha: Karpana, 2009. ISBN 9788090395244.
- SAINT-EXUPÉRY, Antoine de. *Šťěstí: nejkrásnější citáty*. Praha: Euromedia, 2016. ISBN 9788075491701.

7.2. Internetové zdroje

- A civil march for peace from Berlin to Aleppo* [online]. Civil March for Aleppo [cit. 14. 2. 2017]. Dostupné z: <http://civilmarch.org>.
- Beweg-Gründe* [online]. pilgern.ch. [cit. 10. 2. 2017]. Dostupné z: <https://www.pilgern.ch/pilgern/beweg-gruende/>.
- BÍM, Jan. *Nalezněte svůj dar, své poslání a vyjádřete je ve světě*. [online] Jan František Bím [cit. 14. 2. 2017] Dostupné z: <http://www.janbim.cz>.
- La Peregrinación a Santiago* [online]. Oficina de Acogida al peregrino 2017 [cit. 6. 3. 2017] Dostupné z: <https://oficinadelperegrino.com/estadisticas/>.
- Léčivá chuze: Nejsložitější lék není nezbytně tím nejlepším* [online]. Epoch Times 2017 [cit. 1. 3. 2017]. Dostupné z: http://www.epochtimes.cz/2017022723551/Leciva-chuze-Nejslozitejsi-lek-neni-nezbytne-tim-nejlepsim.html#s5_scrolltop.
- MCLEOD, Saul. *Maslow's hierarchy of need*. [online] Simplypsychology 2007 [cit. 6. 2. 2017] Dostupné z: <http://www.simplypsychology.org/maslow.html>.
- Papež Benedikt XVI. v Santiagu de Compostela* [online]. Česká televize 2010 [cit. 23. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10267555090-papez-benedikt-xvi-v-santiago-de-compostela/21056221460/>.
- Trasy svatojakubské cesty ve Španělsku* [online]. ULTREIA z.s. [cit. 20. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojakubska-cesta/trasy/spanelsko/>

7.3. Seznam grafických objektů

Obrázek 1 – Katedrála v Santiago de Compostela	29
Obrázek 2 - Obraz svatého Jakuba s mušlí hřebenatkou	31
Obrázek 3 – Credencial poutníka.....	36
Obrázek 4 – Certifikát zvaný <i>Compostela</i>	37
Obrázek 5 – Svatojakubské cesty po Evropě.....	39
Graf 1- Počet poutníků, kteří přišli do Santiaga od roku 1972	41
Graf 2 – Motivace poutníků.....	46
Tabulka 1 – Počet poutníků, kteří přicházeli do Santiaga od roku 1972	40

Obsah

1.	ÚVOD A CÍL PRÁCE	8
2.	LITERÁRNÍ REŠERŠE	9
3.	METODOLOGIE	12
4.	TEORETICKÁ ČÁST	14
4.1.	Vymezení pojmů	14
4.1.1.	Pout'	14
4.1.2.	Motivy a motivace	16
5.	PRAKTICKÁ ČÁST PRÁCE	21
5.1.	Poutě jako fenomén	21
5.2.	Biblické zmínky o poutích	22
5.3.	Křesťanské poutě	22
5.3.1.	Poutě ve středověku a co mu předcházelo	22
5.3.2.	Poutě v novověku	25
5.4.	Santiago de Compostela	29
5.4.1.	Svatojakubská cesta	32
5.4.2.	Současnost	35
5.4.3.	Motivace poutníků na svatojakubské cestě	40
5.4.4.	Ekonomický přínos svatojakubské cesty	51
6.	ZÁVĚR	53
7.	SEZNAM LITERATURY	55
7.1.	Knižní zdroje a časopisy	55
7.2.	Internetové zdroje	56
7.3.	Seznam grafických objektů	57